

01

Alternatief voor
Journal Impact Factor?

Altmetrics**02**

Nieuwe vaardigheden

**Conserving
digital born art****03**

Leerlingen voegen
context toe

**Crowdsourcing
in musea
en archieven****04**

Speedcursus

Vine**E-Discovery**
Informatie als
bewijsmateriaal

redactieadres

InformatieProfessional, Charlotte van Pallandtlaan 12, 2772 TR Voorburg, tel. 06-44 09 19 85, e-mail redactie@informatieprofessional.nl

uitgever

Peter van Gorsel.

redactie

Jos van Dijk, Alice Doek, Frank Huysmans, Alice de Jong, Marie-José Klaver (nieuwsredacteur), Carin Klompen, Marieke Kramer, Pepijn Lemmens, Leen Liefsoens, Paul Nieuwenhuysen, Ronald de Nijs (eindredacteur), Matthijs van Otegem, Eric Sieverts en Ans ter Woerds.

vormgeving

Eric van den Berg, egfvdberg@upcmail.nl, Tom van Staveren, graphicisland@upcmail.nl

medewerkers aan dit nummer

Jos Damen, Carola van der Drift, Irene Haslinger, Charles Jeurgens, Edwin Mijnsbergen en Raymond Snijders. Omslagafbeelding: Eric van den Berg.

redactieadviesraad

Drs. P. Evers, drs. C. Groeneveld (voorzitter), prof.dr. J.S. Mackenzie Owen.

abonnementen

Uitgeverij IP, Charlotte van Pallandtlaan 12, 2772 TR Voorburg, tel. 06-44 09 19 85, e-mail administratie@informatieprofessional.nl InformatieProfessional verschijnt 9x per jaar, niet in januari, juli en augustus. Abonnementsprijs € 90,-. Instellingen met meer dan één abonnement op hetzelfde adres betalen voor het tweede en volgende abonnement € 60,-. Nieuwe abonnementen: abonnementen worden per jaargang afgesloten. Het abonnement wordt jaarlijks in het eerste kwartaal gefactureerd. Beëindiging abonnement: Abonnementen kunnen uiterlijk 1 december van het lopende abonnementsjaar worden opgezegd. Bij niet-tijdige opzegging wordt het abonnement automatisch voor een jaar verlengd. Studentenabonnement € 50,- (met als maximale duur vier jaar), losse nummers € 12,50. Leden van de NVB komen in aanmerking voor een gereduceerd abonnementsstarief. Meer informatie biedt het NVB-secretariaat, Mariaplaats 3, 3511 LH Utrecht, tel. 030-2330050, e-mail info@nvbonline.nl.

advertentieverkoop

Voor informatie over adverteren in blad of op de site: Uitgeverij IP, tel. 06-44 09 19 85.

Het verlenen van toestemming tot publicatie in dit tijdschrift strekt zich tevens uit tot het in enigerlei vorm elektronisch beschikbaar stellen.

ADVERTENTIE-INDEX

Adlib	21
Bernhard Pleuser GmbH	9
GO opleidingen	40
Ingressus	25
KNVI	33
Reekx	9, 34

2013 05

04 Nieuws

13 **Column** Eric Sieverts

31 **Lifehacking** iMindmap & iThoughtsHD

32 **Boeken** Transforming libraries with mobile technology & University Library City Centre

34 **Recht op informatie**

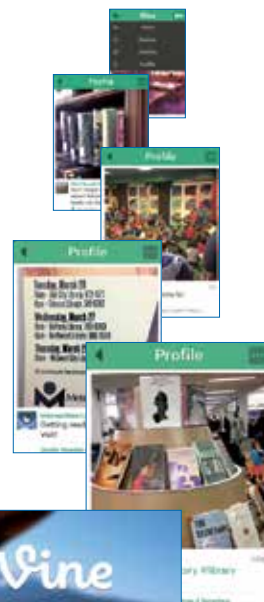
35 **Agenda**

36 **Professional in het nieuws** Erwin Blom

37 **Flashback** Anja van der Lans

37 **Lintje** Erik Jurgens

38 **Column** Frank Huysmans

11 Carola van der Drift 8 vragen en antwoorden over Vine

Steeds meer bibliotheken experimenteren met Vine, een (iOS-)app om minifilmpjes mee te maken. Wat zijn de mogelijkheden?

14 Ronald de Nijs en Eric Sieverts E-Discovery: informatie als bewijsmateriaal

E-Discovery is een soort Crime Scene Investigation, maar dan voor data. InformatieProfessional sprak met Hans Henseler, die ruim twintig jaar op dit vakgebied werkzaam is.

19 Frank Huysmans

Altmetrics als alternatief voor Journal Impact Factor?

Iedereen heeft het tegenwoordig over altmetrics. Wat zijn het, waarom zijn ze er gekomen? En lossen ze hun belofte wel in of maken ze de problemen die ze moesten oplossen alleen maar groter?

23 Charles Jeurgens

Opinie: controversie tussen erfgoed en informatie-beheer in archiefwereld

Moeten archiefinstellingen kiezen voor erfgoed of voor informatiebeheer? Het is een steeds terugkerend thema in de archiefwereld. De hoogste tijd om ermee af te rekenen, vindt Charles Jeurgens.

26 Pepijn Lemmens

Conservering van digital born art

Musea en archieven worden in toenemende mate geconfronteerd met werken die uitsluitend bestaan in digitale vorm, 'born digital art'. Het tentoonstellen, preserven en conserveren van deze werken vraagt om nieuwe vaardigheden van conservatoren, curatoren en beleidsmakers.

30 Jennifer Conrady

Crowdsourcing in erfgoedsector als leerlingenactiviteit

Jennifer Conrady heeft onlangs de Tiele-scriptieprijs 2012 gewonnen. In De jonge onderzoeker licht ze haar scriptie over de contextualisering van digitaal erfgoed met behulp van online erfgoedonderwijs toe.

Het volgende nummer van InformatieProfessional verschijnt 30 augustus. Bijdragen voor dit nummer zijn welkom tot 13 augustus.

REDACTIONEEL

Speurneuzen

In de afgelopen jaargangen zijn regelmatig (digitale) speurneuzen voorbijgekomen, zoals Hoffmann Bedrijfsrecherche, de AIVD en de politie, die zich bezighouden met strafrechtelijke zaken. In dat rijtje hoort ook het onderwerp E-Discovery thuis. Hierbij wordt bewijsmateriaal verzameld uit data op computers en smartphones. InformatieProfessional interviewde voor dit nummer Hans Henseler, forensisch computeronderzoeker en lector in dit vakgebied.

Verder in dit nummer aandacht voor de manier waarop het sociale web kan worden ingezet bij het meten van de impact van wetenschappelijke publicaties. En in de rubriek De Jonge Onderzoeker staat crowdsourcing door leerlingen centraal: kunnen jongeren context toevoegen aan erfgoed? Meestal gaat het daarbij om fysieke objecten, maar musea en archieven krijgen steeds meer werken die uitsluitend bestaan in digitale vorm. Lemmens vertelt hoe erfgoedinstellingen de problematiek rond deze 'born digital art' aanpakken. Op 27 juni organiseert de Digital Art Force een studiedag rondom dit actuele thema.

In juni vindt ook *Cycling for Libraries* plaats. Informatieprofessionals uit verschillende landen fietsen van Amsterdam naar Brussel, waarbij ze ondertussen kennis en ervaringen uitwisselen. Misschien kunnen ze dan ook *Quantified Self* toepassen voor hun vitale functies. In #IPLINGO leest u wat dat precies inhoudt.

In Lifehacking komen twee praktische mindmap-apps aan bod, waarbij we onze gedachten-spinsels via internet kunnen uitwisselen. De redactie van InformatieProfessional wil haar output eveneens delen en doet dat nu ook via een eigen Facebookpagina. Bezoek ons op www.facebook.com/Informatieprofessional.

Leen Liefsoens
redactie@informatieprofessional.nl

Sketchbook Mobile Library Tour

Wie bij het Sketchbook Project van Art House in New York een schetsboek bestelt, de maagdelijk witte pagina's met eigen werk vult en het eindresultaat terugstuurt, ziet zijn kunstwerk op verschillende manieren verspreid. De Brooklyn Art Library in New York telt na zeven jaar inmiddels meer dan 27.000 schetsboeken uit 135 landen. De kunstwerkjes van het Sketchbook Project zijn zowel in de bibliotheek in te kijken als ook online, want je

kunt je schetsboek ook laten digitaliseren – en via de website www.sketchbookproject.com een wereldwijd publiek trekken. Ook toert het Sketchbook Project in een busje rond in eigen land. Vanaf 7 juni doen Steven en Sara Peterman (respectievelijk initiator van The Sketchbook Project en directeur van de Brooklyn Art Library) met hun Mobile Library meer dan 30 steden in de Verenigde Staten aan.

PICK UP BOOKS

GET YOUR BOOKS.

Wait here and listen for your
name to pick up your books.

3

2

CHECK OUT BOOKS

CT.COM

obile

bookProject

Uitgever dreigt 1 miljard schadevergoeding te eisen van weblogger

Bloggende bibliothecaris Jeffrey Beall raakt gevoelige snaar bij OMICS Publishing Group.

OMICS Publishing Group voelt zich zo in zijn goede naam aangetast door weblogger en metabibliothecaris Jeffrey Beall dat de uitgever dreigt hem voor de rechter te slepen en één miljoen dollar schadevergoeding te eisen. Volgens een brief van de advocaat van de uitgever loopt Beall ook kans om voor drie jaar opgesloten te worden. De Indiase Information Technology Act maakt dit mogelijk. OMICS is gevestigd in India.

Wat heeft Beall, oprichter van het weblog Scholarly Open Access en werkzaam bij de universiteit van Colorado, volgens OMICS misdaan? De bibliothecaris houdt op zijn goed gelezen blog een lijst bij van open access-uitgevers die hij 'roofzuchtig' en 'twijfelachtig' vindt. Tot die uitgevers behoort volgens Beall ook OMICS.

OMICS zegt uitgever van 200 open access-tijdschriften te zijn.

Blogger en bibliothecaris Jeffrey Beall

Volgens Beall en onderwijspublicatie *The Chronicle of Higher Education* hebben slechts 60 van deze tijdschriften iets gepubliceerd. Beall schrijft op zijn weblog dat OMICS wetenschappers ongevraagd benadert en ze uitnodigt te publiceren in een van de tijdschriften. Artikelen worden snel geaccepteerd en als ze verschijnen, krijgt de auteur een rekening van 3.000 dollar voor de publicatie.

Daarnaast lokt OMICS wetenschappers naar conferenties

met namen die sterk lijken op die van bekende bijeenkomsten, schrijft Beall. Soms is er maar een verbindingsstreepje verschil, waardoor wetenschappers in de veronderstelling verkeren uitgenodigd te worden voor een gerenommeerde conferentie.

OMICS vindt dat Beall de uitgever onterecht beschuldigt van wanpraktijken en wil een schadevergoeding wegens smaad. Volgens Beall zijn zijn weblogberichten niet smadelijk omdat

hij alles wat hij beweert onderbouwt met feiten.

Eerder dreigde de Canadese open access-uitgever Center for Science and Education Beall met een proces en een eis van 10.000 dollar schadevergoeding. Volgens Beall maakt Center for Science and Education zich net als OMICS schuldig aan het onverwacht presenteren van rekeningen aan wetenschappers als een publicatie is verschenen. Ook bibliobloggers Rick Anderson en Dale Askey hangt een proces boven het hoofd wegens publicaties op hun blogs. Anderson en Askey worden juridisch bedreigd door Edwin Mellen Press. Beide bloggers bekritiseerden de kwaliteit van de uitgaven van deze uitgever, wat voor Herbert Richardson, de oprichter van Edwin Mellen Press, aanleiding was om te dreigen met rechtszaken en eisen tot schadevergoedingen van miljoenen dollars. Anderson heeft enkele postings verwijderd van zijn blog *The Scholarly Kitchen*.

Weblog Jeffrey Beall: scholarlyoa.com

<

Nieuwe repository voor open access-publicaties

Onlangs is Zenodo gelanceerd, een nieuwe universele repository voor open access-publicaties. Onderzoekers kunnen Zenodo ook gebruiken voor het opslaan en delen van onderzoeksdata.

Zenodo is een initiatief van CERN en OpenAire en is bedoeld voor onder-

zoekers die geen toegang hebben tot een goed open access-archief om hun artikelen en gegevens te publiceren. Het repository is geïntegreerd met Dropbox en geeft iedere publicatie automatisch een DOI (Digital Object Identifier).

zenodo.org

<

Online college over hyperlinked Library

School of Library and Information Science biedt gratis college-reeks aan voor informatie-professionals.

Foto: Markus Engstrom

Op 3 september a.s. begint een MOOC (Massive Open Online Course) over de hyperlinked library. De online collegereeks wordt verzorgd door de San José State University School

of Library and Information Science (SJSU SLIS) en is speciaal bedoeld voor informatie-professionals die belangstelling hebben voor innovatie en de toekomst van de bibliotheek.

De stof die tijdens de cursus, die twaalf weken duurt, wordt behandeld maakt deel uit van de masteropleiding Bibliotheek- en informatiewetenschappen aan SJSU SLIS. De MOOC levert echter geen officiële studiepunten op. Deelname aan de Hyperlinked Library MOOC is gratis. Er is een limiet van 400 deelnemers. Het cursusmateriaal bestaat uit gratis toegankelijke open access-artikelen.

Hyperlinked Library MOOC: bit.ly/11kuH62

Raciale verschillen in social media-gebruik

Amerikaanse tieners leven in gesegregeerde werelden.

Afro-Amerikaanse jongeren kennen een ander social media-patroon dan witte en Aziatische jongeren in de Verenigde Staten. Dat blijkt uit het onderzoek *Teens, Social Media, and Privacy* van het Pew Internet and American Life Project en het Berkman Center for Internet & Society naar het internetgebruik van Amerikaanse tieners. 39 procent van de zwarte tieners gebruikt Twitter tegenover 23 procent van hun witte leeftijdgenoten. Afro-Amerikaanse jongeren proberen hun privacy beter te beschermen. 77 procent gebruikt zijn of haar echte naam op diensten als Twitter, Tumblr en Facebook. Van de witte tieners gebruikt 95 procent zijn echte naam op minstens

Foto: Refracted Media

één social media-site. Zwarte tieners volgen vaker popsterren en topsporters op Facebook en Twitter dan witte jongeren (48 procent vs. 25 procent). Volgens Danah Boyd, hoogleraar Media, Culture, and Com-

munication aan New York University, laat het onderzoek zien dat tieners geen homogene groep zijn en dat Amerikaanse jongeren in gesegregeerde werelden leven.

Pew-rapport: bit.ly/PEWIP

>> Infor introduceert Ming.le

Infor, leverancier van bedrijfssoftware, introduceerde onlangs Infor Ming.le, een platform voor sociale samenwerking, verbeteren van bedrijfsprocessen en contextuele analyses. De naam is afgeleid van het Engelse werkwoord *to mingle* dat letterlijk *mengen* betekent en gebruikt wordt om informele gesprekken op bijvoorbeeld borrels aan te duiden. Ming.le kan geïntegreerd worden in veelgebruikte systemen, zoals ERP en Enterprise Asset Management (EAM). Hierdoor kunnen werknemers die op verschillende afdelingen werken met elkaar communiceren en samenwerken.

Foto: Kevin Baird

>> Springer maakt meer winst op online dan op print

De Duitse uitgever Axel Springer heeft meer omzet behaald en meer winst gemaakt op digitale media dan op gedrukte boeken, kranten en tijdschriften. Dat blijkt uit de jaarcijfers van het concern die onlangs gepubliceerd zijn. Online kanalen zijn inmiddels goed voor 47 procent van de winst en 39,6 procent van de omzet van Springer. Springer is eigenaar van onder meer de tabloid *Bild* en het serieuze dagblad *Die Welt* en talloze websites zoals Idealo.nl. Naar verluidt overweegt Springer de websites Autoscout24 en Travelscout24 over te nemen van Deutsche Telekom.

Foto: Margarita Castillo

Kantoor van Axel Springer in Berlijn

Foto: DOK

Erik Boekesteijn (links) en Jaap van de Geer

This Week in Libraries maakt doorstart

This Week in Libraries (TWIL) is een online discussieprogramma over de internationale bibliotheekwereld. Het wordt gemaakt door Erik Boekesteijn en Jaap van de Geer. Sinds kort is de frequentie van TWIL veranderd van wekelijks naar tweewekelijks. Ook zijn nieuwe sponsors aangetrokken. Wat drijft de programmamakers?

Waarom zijn jullie met TWIL begonnen? 'We willen een positief informeren en inspirerend programma maken dat informatieprofessionals uit heel de wereld aanspreekt. We zijn hier in 2007 al mee begonnen om dat te doen met video en via internet omdat het een laagdrempelig en schaalbaar platform is.'

Waarom is de programmering nu tweewekelijks in plaats van wekelijks? 'Het produceren van een aflevering en het zoeken van gasten is zeer arbeidsintensief.

'De belangrijkste drijfveer is altijd innovatie'

Elke TWIL-aflevering wordt bekeken door 700 bibliothecarissen van over de hele wereld.

Afgelopen drie jaar hebben we dertig gasten per jaar geïnterviewd. We vinden het belangrijk om ons nieuwe bedrijf Doklab, waarmee we storytellingtools bouwen en bibliotheken advies geven op het gebied van innovatie, de tijd en aandacht te kunnen geven die het nodig heeft. Daarom hebben we besloten de frequentie van de uitzendingen iets omlaag te brengen. We vinden het wel

enorm belangrijk om de show door te zetten. Zo hebben we heel veel loyale kijkers die ons volgen en met ons meedenken. Bovendien is er naar ons idee geen vergelijkbaar platform waar voor innovatie ook buiten de branche wordt gekeken naar inspiratie. En tot slot geloven we erin dat de oplossing voor de crisis voor bibliotheken moet komen uit slimme innovatie en user-driven design – en dat er

over heel de wereld behoefte is aan goede voorbeelden.'

Hoeveel tijd kost het jullie om een aflevering van TWIL te maken? 'Per persoon kost het ons ruim een dag om een aflevering te maken, van het zoeken en uitnodigen van de gasten tot de voorbereiding van het interview tot opnemen in de prachtige studio van de OBA. Verder beheren we de actieve TWIL-discussiegroep op LinkedIn met 2650 leden uit 61 landen en versturen we een nieuwsbrief. De uitzendingen van This Week in Libraries zijn trouwens niet alleen te zien op de website, maar ook te beluisteren als podcast in iTunes.'

Hoe selecteren jullie de geïnterviewden? 'De belangrijkste drijfveer is altijd innovatie. We houden via ons netwerk en de sociale media nauwlettend in de gaten wat er speelt, dus we behandelen actuele topics. Vaak proberen we bij die topics gasten te zoeken die vanuit een ander vakgebied of specialisme een nieuwe invalshoek kunnen bieden. Daarom hebben we naast mensen uit de bibliotheeksector ook uitgevers, architecten, marketeers, priesters, televisiemakers en niet te vergeten studenten aan tafel. Zij kunnen die frisse inzichten of een kritische blik bieden.'

Wie zijn de nieuwe sponsors en hoe hebben jullie die gevonden? 'We werkten al samen met het Sectorinstituut Openbare Bibliotheken en voor dit vierde seizoen hebben de Vereniging van Openbare Bibliotheken, de Koninklijke Bibliotheek en Mecanoo Architecten besloten om ons te ondersteunen. Het zijn partijen waarmee we in de loop der jaren in verschillende hoedanigheden hebben samengewerkt en die TWIL alle een warm hart toedragen. Ook de sponsors vinden het belangrijk dat innovatie ondanks de nodige tegenwind doorgang kan vinden.'

www.thisweekinlibraries.com <

#IPLINGO

Quantified Self

Door: Edwin Mijnsbergen

Gék word je soms, van al die Engelse begrippen die onvertaald worden overgenomen in het Nederlands. Gek word je soms ook van de vage definities van bepaalde begrippen. Een redacteur van InformatieProfessional attendeerde me onlangs op het bestaan van het begrip *Quantified Self*. Dat ik daar nog nooit van had gehoord bleek meer over mij te zeggen dan over het begrip zelf, want toen ik het intikte bij Google werd ik geconfronteerd met een overweldigende hoeveelheid treffer. Ik leerde dat het begrip al een paar jaar in zwang is. De invloedrijke ontwerper Nicholas Felton meet nota bene al acht jaar lang alles wat er te meten valt, en doet daar jaarlijks verslag van in prachtig vormgegeven rapporten. Dat sommigen het als een trend voor het jaar 2012 beschouwden en dat er kortgeleden een congres rondom dit onderwerp werd georganiseerd in Amsterdam zegt dus niet zoveel over de actualiteit van het fenomeen.

Maar dan dat begrip. Je gekwantificeerde zelf? Meestal biedt Wikipedia wel uitkomst, voor een eerste indruk, maar daar is in dit geval geen sprake van. Na de eerste zin is de auteur me al kwijt. Hij schrijft: 'Quantified Self staat voor het gekwantificeerde zelf. Het is een beweging om technologie te

laten integreren op aspecten van het dagelijks leven in termen van inputs. Zo kunnen deze inputs gedreven worden door gemoedstoestanden (stemmingen) of prestaties (geestelijke en lichamelijke).'

Ik besluit dat ik het lemma slecht en onduidelijk vind. Behoeft om verbeteringen aan te brengen voel ik echter niet. Ik word overvallen door een gevoel van afkeer, zonder te weten waar dat gevoel vandaan komt. Dan lees ik op de site van NOS op 3: 'Ben je into zelftracking? Hou je bij wat je eet, hoeveel je slaapt, hoe je bui is, of wat je vandaag voor beweging hebt gehad? Op dat snijvlak, van beweging, voeding, emoties en technologie, is Quantified Self ontstaan. Met mobiele apps en handige snuffjes meet je je alledaagse activiteiten en ontdek je uiteindelijk een patroon. En zo zie je ook wat je kan verbeteren om uiteindelijk nóg gezonder, nóg actiever of nóg bewuster te leven.' Ah, dit gaat over gezond leven. Daar loop ik al jaren voor weg, met mijn stomme kop. Maar mijn onwetendheid is er mooi mee verklaard. <

* nos.nl/op3/artikel/376455-quantified-self-nog-gezonder-nog-actiever-nog-bewuster.html

Edwin Mijnsbergen is freelance informatiespecialist.

Ondersteuning nodig bij het veranderen, optimaliseren of digitaliseren van uw informatievoorziening?

ADVIES PROJECTMANAGEMENT DETACHERING

Reekx

www.reekx.nl

pleuser
etiketten

Let's stick together!

Guaranteed adhesion on all book bindings. Special labels for the outside and inside lettering of books and archives.

- very high ageing proof
- plasticiser resistant paper
- plasticiser free adhesive
- pH-neutral paper and adhesive
- resistant to deacidification
- barcode and security labels
- wide range of formats and surfaces
- successfully tested and certified by the Institute for Paper Production at the TU Darmstadt (DIN ISO 9706)

For further information and free samples please contact us:

Bernhard Pleuser GmbH
Otto-Hahn-Str. 16, D-61381 Friedrichsdorf
Tel. + 49 (0) 6175. 79 82 727, Fax + 49 (0) 6175. 79 82 729
pleuser.de

>> Vlaams crowdfundingplatform voor boeken en letteren zoekt projecten

De Vlaamse Erfgoedbibliotheek en het Vlaams Fonds voor de Letteren (VFL) richten samen een crowdfundingplatform voor boeken en letteren op. Het platform zal dit najaar worden gelanceerd.

De organisaties roepen geïnteresseerde Vlamingen die een project in het boeken- of letterenveld willen laten financieren op om een plan in te dienen. Het kan onder meer gaan om plannen voor het uitbrengen van nieuwe boeken of conservering van oude werken. Meer informatie via www.vlaamse-erfgoedbibliotheek.be/crowdfunding/voorwaarden. <

Foto: Margriet Pronk

Muurgedicht in Antwerpen

>> Lees- en schrijfvaardigheid vmbo'ers licht verbeterd

Leerlingen in het vmbo zijn iets beter gaan lezen en schrijven. Uit onderzoek naar factoren die de lees- en schrijfvaardigheid beïnvloeden van promovenda Ilona de Milliano van de Universiteit van Amsterdam bleek dat vmbo-leerlingen een sterk vertrouwen hebben in hun eigen vaardigheden op het gebied van lezen en schrijven. Dat vertrouwen komt vaak niet overeen met de resultaten van de leerlingen. Jongeren die hun taalvaardigheid te hoog inschatten, spannen zich minder in. Plezier in lezen en schrijven leidt wel tot betere resultaten, zo ontdekte De Milliano. Ook de koppeling van taalonderwijs aan de inhoud van andere vakken en aan wat leerlingen buiten school bezighoudt, leidt volgens De Milliano tot betere resultaten. Zij is van mening dat het taalonderwijs op het vmbo nog niet effectief genoeg is. <

Bibliotheek Urk vraagt lezers boeken te kopen voor de collectie

Openbare bibliotheek probeert geld in te zamelen.

Badeendjesrace

Foto: George Gallagher

De noodlijdende openbare bibliotheek in Urk roept de hulp van leden en lezers in. Via een donatieformulier kunnen sympathisanten 15 euro overmaken voor uitbreiding van de collectie. De Bibliotheek

Urk wil 1.200 nieuwe boeken kopen maar heeft geen geld meer. De bibliotheek, die een vestiging van FlevoMeer Bibliotheek is, heeft een tekort van 50.000 euro. Sinds 1 maart jl. worden er geen nieuwe mate-

rialen meer aangeschaft en is de bibliotheek op maandag gesloten.

Dit is de tweede inzamelingsactie van de Urkse bibliotheek binnen één jaar. Vorig jaar hield de bibliotheek een zogeheten 'duckrace'. Deelnemers konden voor 5 euro een plastic badeendje kopen. Met de eendjes werd vervolgens geraced. Sponsoren hadden prijzen beschikbaar gesteld zoals een iPad en een vakantiereis voor de eigenaren van de snelste eendjes. De actie leverde de bibliotheek enkele duizenden euro's op. <

Lezers dreigen bibliotheek Barendrecht te verlaten

Bezuinigingen hebben grote gevolgen voor het aantal leden van BibliotheekNetwerk ZHZO.

Als in Barendrecht en Albrandswaard drie van de vier vestigingen van de openbare bibliotheek worden gesloten, zullen veel leden hun lidmaatschap opzeggen. In sommige buurten zal 80 procent van de leden zijn abonnement opzeggen omdat er geen bereikbare vestiging meer is. Dat blijkt uit cijfers van de gemeente Barendrecht en de bibliotheek.

De gemeenten Barendrecht en Albrandswaard bezuinigen op de bibliotheekvestigingen, die deel uitmaken van BibliotheekNetwerk ZHZO. Vanaf 1 januari is er nog maar één vestiging open, die aan het Middeldijker-

plein in Barendrecht. De andere drie bibliotheekvestigingen zullen in zogeheten servicepunten veranderen waar leden alleen

boeken kunnen afhalen en inleveren. Het inrichten van de servicepunten is afhankelijk van het aantal vrijwilligers dat ze wil bemensen. Ook het inrichten van schoolbibliotheken is afhankelijk van bereidwillige ouders. <

Foto: BibliotheekNetwerk ZHZO

8 vragen en antwoorden over Vine

Steeds meer bibliotheken experimenteren met Vine, een (iOS-)app om minifilmpjes mee te maken. Een Android-versie is op komst. InformatieProfessional zoomt in op de mogelijkheden van deze praktische app.

Door: Carola van der Drift

1. Wat is Vine?

Vine is een app waarmee je korte, zichzelf herhalende, filmpjes van zes seconden kan maken. De filmpjes zijn te delen via Twitter en Facebook. Simpel gezien is de app te vergelijken met Instagram, maar dan dus filmpjes in plaats van statische afbeeldingen. Vine is al beschikbaar voor iOS en een versie voor Android wordt binnenkort verwacht.

2. Waar komt het vandaan?

Vine is in juni 2012 opgestart door Dom Hofmann en Rus Yusupov. Later dat jaar, in oktober, is de app gekocht door Twitter. Sinds januari is Vine beschikbaar voor gebruikers. Hoewel de app losstaat van de Twitter-app, is hij inmiddels goed opgenomen door Twitter en verzorgt de nieuwe eigenaar het support. Vine is gekoppeld

aan een Twitter-account en gebruikt tags en mentions.

3. Wat kun je ermee?

Het gebruik van Vine is eenvoudig. Na installatie van de app kun je inloggen met je Twitteraccount – die door Vine automatisch herkend wordt als je de Twitterapp geïnstalleerd hebt – of een e-mailadres. Vervolgens kun je direct aan de slag met filmpjes. Zodra je het scherm van je smartphone aanraakt, begint Vine met opnemen. Wanneer je loslaat stopt de opname. Dit kun je herhalen tot de zes seconden vol zijn. De gemaakte filmpjes kun je delen op Twitter en Facebook. Als ze eenmaal gedeeld zijn, kunnen ze ook makkelijk op websites geplaatst worden door middel van *embedding*. De filmpjes kunnen heel eenvoudig, maar ook creatief zijn.

Bovendien hebben de filmpjes geluid. Het is even oefenen, maar je kunt er veel kanten mee op.

4. Wie gebruiken het?

Vine zelf is alleen toegankelijk voor gebruikers van de app, maar zodra een filmpje gedeeld wordt, is het ook voor browsergebruikers zichtbaar. Binnen de bibliotheekwereld maken al een opkomend aantal openbare en academische bibliotheken, met name in de Verenigde Staten, gebruik van deze app.

5. Wat laten de filmpjes zien?

De filmpjes die bibliotheken tot nu toe hebben gepost, zijn nog experimenteel. De UCLA Powell Library bijvoorbeeld belicht creatief haar fictiecollectie (<https://vine.co/v/brBgBDKllet>) en de Topeka Library filmt evenementen die in de bibliotheek plaatsvinden (<https://vine.co/v/bUvHE1ZunMY>). De Hennepin County Library onderzoekt de mogelijkheden om Vine te gebruiken voor bibliotheekinstructies (<https://vine.co/v/bg1qTTj3XFv>). Bedenk het, en je kunt het laten zien met Vine!

6. Wat zijn de beperkingen?

Na het filmen is het (nog) niet mogelijk om de video te bewerken. De video moet in één keer goed zijn, anders moet je overnieuw beginnen. Ook achtergrondgeluid, dat bij het opnemen niet uitgezet kan worden, kan storend zijn. Het is dus niet gemakkelijk om

meteen een mooi uitziend resultaat te krijgen.

7. Beter dan YouTube?

Natuurlijk kun je zelf een video opnemen met een smartphone of videocamera en die uploaden naar een service zoals YouTube. Het effect is echter anders. De kracht van Vine zit hem in het gemak waarmee een filmpje gemaakt kan worden. Bovendien is het filmpje heel kort en wordt het steeds herhaald, waardoor je de aandacht van geïnteresseerden beter kunt vasthouden dan bij een lange video. Andere goede alternatieven die hetzelfde als Vine bereiken, zijn er eigenlijk niet.

8. Aan de slag?

Ja, aan het werk! Het is een goede ondersteuning voor je social media-activiteiten. Ga er niet van uit dat je veel volgers op Vine zelf krijgt – de meeste bibliotheken komen niet verder dan een twintigtal volgers. Maar zoals gezegd zijn de filmpjes gemakkelijk te delen op Facebook, Twitter en websites. En daarmee creëer je bereik. <

Carola van der Drift is Japanologe en werkt bij de East Asian Library van de Universiteit Leiden.

Verder lezen

Vine FAQ: tinyurl.com/c9b5egs
Vine: de 6-seconden-video-uitdaging: webmonnik.nl/vine-de-6-seconden-video-uitdaging/

Nieuwe wet bedreigt vrijheid op internet

Trans-Pacific Partnership maakt internetbedrijven verantwoordelijk voor gedrag van gebruikers.

Een nieuw verdrag, de zogeheten Trans-Pacific Partnership-

overeenkomst, bedreigt de internetvrijheid. De digitale

burgerrechtenbeweging Electronic Frontier Foundation (EFF) en andere organisaties waarschuwen voor de effecten van het verdrag als het in werking treedt.

De overheden van de Verenigde Staten, Australië, Peru en nog acht andere landen onderhandelen over nieuwe regels om offline en online handel te drijven. Volgens de EFF brengt de overeenkomst de vrijheid van meningsuiting, de privacy en de vrijheid om content uit te wisselen op internet in gevaar.

Makers van content zoals muziekstudio's krijgen ongekend veel macht om op te treden tegen (vermeend) illegaal kopiëren. Providers en aanbieders van sites zoals Twitter en Tumblr worden aansprakelijk voor auteursrechtinbreuken van gebruikers. De EFF vreest dat deze aansprakelijkheid tot meer censuur zal leiden. Omdat internetbedrijven niet verwikkeld willen raken in kostbare rechtszaken, zullen ze eerder content van gebruikers verwijderen. <

Foto: C. Grey

TPP bemoeilijkt het uitwisselen van online informatie

EUROPESE PERSPECTIEVEN

4C

Door: Irene Haslinger

Kortgeleden, in februari 2013, is het project 4C van start gegaan. 4C staat voor *Collaboration to Clarify the Costs of Curation*. Het project wordt gefinancierd door de Europese Commissie en richt zich op het probleem van de oplopende kosten voor duurzame digitale opslag.

Er is aardig wat onderzoek gedaan naar kostenmodellen voor duurzame opslag. Een voorbeeld is het LIFE-project, *Life Cycle Information for e-Literature*, een samenwerkingsproject tussen de British Library en University College London. Binnen dit project is een methode ontwikkeld om

de digitale levenscyclus van epublicaties in kaart te brengen en de kosten ervan te berekenen voor een periode van 5, 10 of 20 jaar. Toch hebben dit soort initiatieven er niet toe geleid dat instellingen die dagelijks te maken hebben met duurzame opslag, de beschikbare tools en methoden ook daadwerkelijk gebruiken. De vraag is waarom?

Hier komt het 4C-project om de hoek kijken. Een van de doelen van het project is het gebruik van tools te verhogen, om zo het kosteneffectief werken te bevorderen. Vanuit 4C worden eerst de bestaande tools en methodes verzameld en geëvalueerd. Het is de bedoeling dat beroepsbeoef-

naars zich bewust worden van de behoeften van hun organisatie en van de meerwaarde die het werken met een speciale tool kan hebben. Die meerwaarde zit niet alleen in het beter beheren en beheersen van de kosten, maar ook in het maken van een zorgvuldige afweging van de verschillende aspecten van duurzame opslag: risico, waardestelling, kwaliteit en duurzaamheid. Vervolgens wordt gekeken hoe bestaande hulpmiddelen meer 'op-maat' gemaakt kunnen worden zodat verschillende typen organisaties, zowel in de publieke als de private sector, er in de praktijk mee uit de voeten kunnen. Ook zullen er, waar nodig, nieuwe

tools en methoden ontwikkeld worden.

Naast praktische hulpmiddelen moet het project ook leiden tot een netwerk van organisaties met *Curation Costs Exchange* als bindende factor. Binnen dit netwerk kunnen ervaringen worden uitgewisseld en kan kennis verspreid worden. Op de komende iPRES-conferentie in Lissabon (2-5 september) wordt een workshop gewijd aan 4C.

4cproject.eu, www.life.ac.uk, ipres2013.ist.utl.pt <

Irene Haslinger is senior beleidsadviseur en programmamanager Europese projecten bij de KB.

Eric Sieverts

Weg met Google

Af en toe bekruipt me het gevoel dat Google maar eens moet ophoepelen, want ik word helemaal gek van ze. Een van hun laatste streken is dat de 'translated foreign pages search' plotseling verdwenen was. Bij het geven van de VOGIN-cursus kwamen we daar achter. Een paar dagen eerder was die optie er nog. En het heeft toen nog dagen geduurd voor officieel bekend werd dat

wegstopt, zodat je hem niet meer vindt. Het meest braakwekkend was nog Googles eigen commentaar. Ze hadden niet een schitterende functie om zeep gebracht, nee, het ging alleen om 'streamlining' om nog beter in staat te zijn 'to focus on creating beautiful technology that will improve people's lives'.

Terwijl dit nog maar net bezonden was, ontdekte een collega al weer iets anders. Bij Google Scholar kun je nog maar maximaal twintig resultaten tegelijk in je resultatenlijst te zien krijgen, terwijl echte informatieprofessionals dat toch meestal op honderd hadden staan. Maar ja, Google weet wat goed voor ons is. Het zou me niet verbazen als Google Scholar zelf op een kwade dag ook ineens verdwenen blijkt. Het is al enige tijd uit alle uitklapmenus op Googles homepage verdwenen. Gering gebruik is zo al voorgeprogrammeerd.

Terwijl iedereen half mei aan de sociale media hing om maar niets te missen van alle 'beautiful new technology' die Google-techneuten op hun I/O-event aankondigden, verdween dus tegelijkertijd onaangekondigd nuttige functionaliteit. Eerder hadden we (wel aangekondigd) natuurlijk al het einde van Google Reader gehad. Maar dat lag toch anders: daarvoor bestaan allerlei alternatieven van andere aanbieders. Die verdwenen zoekfunctionaliteit was uniek voor Google; daarvoor kun je niet naar de concurrent. Misschien moeten we Google maar eens massaal boycotten, want voor het zoeken dat ze nog wel bieden, bestaan genoeg andere zoekmachines. Niet dat ze daardoor op andere gedachten komen, want een paar dissidente informatieprofessionals zullen in Googles gebruikscijfers heus niet terug te vinden zijn. Maar het voelt gewoon lekker.<

‘Ze hadden niet een schitterende functie om zeep gebracht, nee, het ging alleen om streamlining’

het definitief was opgedoekt en nooit meer zou terugkomen.

Het was een geweldige functie. Je tikte je zoekvraag in je eigen taal in. Je selecteerde de taal waarin je wilde dat gezocht werd. Jouw zoekwoorden werden in die taal vertaald en daarmee werd de zoekvraag uitgevoerd. De lijst resultaten (in die taal) werd vervolgens automatisch naar je eigen taal terugvertaald. En als je een resultaat aanklikte, werd de inhoud van die pagina ook naar je eigen taal vertaald. Uiteraard niet allemaal foutloos, maar een prachtig hulpmiddel om een indruk te krijgen van hetgeen over een onderwerp werd geschreven in talen die je zelf niet kent. Dat ging heel wat verder dan een toevallig met eigen zoekwoorden gevonden pagina in het Swahili door Chrome laten vertalen, wat nu nog wel kan.

Maar het bleek onze eigen schuld. We gebruikten het volgens Google niet voldoende. Geen wonder denk ik dan, als Google die functie steeds dieper in zijn menustructuur

Eric Sieverts is redacteur van InformatieProfessional en freelance docent en adviseur

E-DISCOVERY: INFORMATIE ALS BEWIJSMATERIAAL

Smartphone en computer als plaats delict

E-Discovery is een soort van CSI (Crime Scene Investigation), maar dan voor data. Het gaat erom digitale informatie te vinden, verzamelen en doorzoekbaar te maken, om die vervolgens te kunnen gebruiken als bewijsmateriaal. InformatieProfessional sprak met Hans Henseler, die ruim twintig jaar op dit vakgebied werkzaam is.

Ronald de Nijs en Eric Sieverts

Hans Henseler

Na een studie Informatica aan de TU Delft (1982-1987) en een baan als onderzoeker bij de vakgroep Informatica aan de Rijksuniversiteit Limburg belandt Hans Henseler (1964) in 1992 bij het Gerechtelijk Laboratorium, de voorloper van het Nederlands Forensisch Instituut (NFI). 'Hier ben ik het forensisch onderzoek ingerold,' zegt Henseler, die bij zijn indiensttreding de laatste hand legt aan zijn promotie-onderzoek over artificiële neurale netwerken en patroonherkenning. Als eerste forensisch computeronderzoeker zet hij hier de afdeling Forensisch Computer Onderzoek op.

Van 1998-2000 werkt hij als leider divisie informatiesystemen bij TNO-TPD (Technisch Fysische Dienst) en vervolgens gaat hij als technisch directeur aan de slag bij Zylab, waar hij zich bezighoudt met softwareontwikkeling. 'In die tijd – net na de eeuwwisseling – groeide het zoeken in digitaal bewijsmateriaal vooral in de Verenigde Staten heel hard. In Nederland maar ook in de rest van Europa kwam dit (in de civiele sector) maar langzaam van de grond. Deze ontwikkeling werd door Zylab wel al gesignaleerd – ze waren betrokken bij het onderzoekbaar maken van alle stukken rond het proces tegen O.J. Simpson. Maar hier werden hun producten vooral nog toegepast voor kennismanagement en workflowautomatisering.'

E-Discovery komt weer op zijn pad als Henseler vanaf 2006 bij PwC grote projecten gaat leiden. Het betreft bijvoorbeeld bedrijven die door toezichthouder NMA verdacht worden van het maken van prijsafspraken. Ondertussen is hij in 2009 lector E-Discovery geworden aan de Hogeschool van Amsterdam (HvA). 'Bij recordsmanagement, waar mijn lectorcollega Geert-Jan van Bussel bij de HvA zich op richt, denk je tevoren al na hoe je eventueel voor bewijsdoeleinden je informatie wilt vastleggen. Met E-Discovery ga je met terugwerkende kracht na of er iets gebeurd is; of je het terug kunt vinden in de informatie. Dat is mooi complementair.'

Na zijn PwC-tijd begint Henseler voor zichzelf en sinds 2010 is hij partner bij Fox-IT, bij de oprichting in 1999 het eerste forensisch digitaal onderzoeksbureau in Europa. De afgelopen tien jaar is Fox-IT (inmiddels 190 werknemers) met name snel gegroeid op het terrein van cybersecurity. Henseler gaat hier nu het forensisch digitaal onderzoek weer op de kaart zetten. Daarnaast heeft hij de leiding over de ontwikkeling van het forensische uitleesprogramma Tracks Inspector, waarmee tactisch rechercheurs zelf digitaal bewijsmateriaal kunnen analyseren.

Het klinkt als een spannend jongensboek. In de jaren negentig probeerde de politie toegang te krijgen tot de inhoud van elektronische zakagenda's van opgepakte criminelen. Daarin zat veelal een complete administratie – en dus heel veel interessante informatie, maar wel beveiligd met een wachtwoord. Met een rechtshulpverzoek van Interpol op zak vloog een medewerker van de politie dan naar de fabrikanten van deze apparatuur, zoals Sharp en Casio in Japan, om het wachtwoord van de agenda af te laten halen. Vervolgens kon de politie gemakkelijk bij de gegevens, aangezien die niet waren versleuteld. Zakagenda's hadden toen nog geen rekenkracht.

Tegenwoordig is het vele malen moeilijker om versleutelde informatie op elektronische apparatuur te kunnen kraken. Om nog maar te zwijgen over de grote hoeveelheden informatie die computers tegenwoordig bevatten. Hoe haal je in geval van bijvoorbeeld boekhoudfraude uit alle digitale bestanden van een bedrijf de interessante en relevante informatie? Welkom in de wereld van E-Discovery, het vakgebied van Hans Henseler dat erop gericht is om digitale informatie te vinden, verzamelen en onderzoekbaar te maken, om het vervolgens te kunnen gebruiken als bewijsmateriaal.

'Een politiemedewerker vloog dan naar Japan om het wachtwoord van de elektronische agenda af te laten halen'

Stappenmodel

'Discovery' is een juridische term uit de Verenigde Staten, legt Henseler uit. Voordat een zaak bij de rechter komt, kunnen partijen een zogeheten 'Discovery-verzoek' indienen. De tegenpartij moet dan vertrouwelijke bedrijfsdocumenten aanleveren, waarna de vragende partij, als voorbereiding op de zaak, deze informatie kan doorzoeken op bewijs. 'Omdat alle informatie tegenwoordig digitaal is, spreekt men van "E-Discovery".'

Er is een zogeheten Electronic Discovery Reference Model (EDRM). 'Dit stappenmodel omvat het identificeren, verzamelen, verwerken, analyseren en produceren van informatie. Maar eigenlijk begint het bij informatiemanagement: van tevoren dien je al na te denken over hoe je voor bewijsdoeleinden alle informatie in een bedrijf of organisatie wilt vastleggen.'

Vervolgens moet je identificeren welke informatie belangrijk is voor het onderzoek. 'Als iemand bijvoorbeeld verdacht wordt van omkoping of overtreding van de mededingingsregels, dan moet je je misschien alleen beperken tot de e-mail van de verkoopafdeling. Deze identificatie is een belangrijke fase.'

Heb je eenmaal de informatie geïdentificeerd, dan moet je deze gaan verzamelen. 'Dat moet op een forensisch verantwoorde wijze gebeuren. Want als je later conclusies gaat trekken, moet je wel de *chain of custody* kunnen aantonen. Dus: Waar heb je de informatie vandaan? Komt de informatie ook echt van de plek waarvan jij zegt dat-ie vandaan komt en is die in de loop van het onderzoek niet gewijzigd?'

Na verzameling volgt de verwerking, zoals attachments uit e-mails halen, indexe-

ren en de mails misschien ook ontdubbelen. Daarna volgt de analyse en de review van die informatie.

De review en analyse resulteren in de selectie van de belangrijke informatie die je als bewijs wilt gebruiken. Soms kan een belangrijk resultaat zijn dat er niets gevonden is. In dat laatste geval zul je heel goed moeten uitleggen dat je volledig bent geweest. Als er wel relevante informatie is gevonden, dan moet die geproduceerd worden in een van tevoren afgesproken formaat zodat het aan de andere partij (bijvoorbeeld een beurswaakhond of mededingsautoriteit) kan worden opgeleverd.

‘Een formele productie is heel belangrijk voor juristen maar in de praktijk, en zeker in Nederland, volstaat meestal een minder formele rapportage die door onderzoekers als bijlage bij hun rapport wordt gebruikt. In sommige gevallen, bijvoorbeeld in een rechtszaak, moet het bewijs tenslotte gepresenteerd worden.’

Wanneer wordt zo iets nu geaccepteerd als bewijsmateriaal?

Hans Henseler: ‘Het gaat om betrouwbaarheid natuurlijk, al is e-mail niet altijd het ultieme, sluitende bewijs. Wel kan de inhoud van de mailberichten onderzoekers, zoals forensisch accountants of politiemensen, helpen bij het reconstrueren van wat er is gebeurd. Neem bijvoorbeeld boekhoudfraude. Als je op de computer

van de boekhouder bewijzen hebt gevonden, kun je in een interview met de verdachte zeggen: “Ik weet hoe het zit: je hebt dit, dit en dat gedaan.” In negentig procent van de gevallen bekent de verdachte dan.’

Hebben jullie veel te maken met encryptie en versleuteling van informatie?

‘Encryptie bestaat al heel lang. Als je het goed doet, zijn informatiebestanden niet te kraken. Maar de daarvoor gebruikte sleutels moet de gebruiker wel zelf invoeren én onthouden. Als een verdachte ooit in een e-mail of een chat of waar dan ook die sleutel heeft opgeschreven, dan is de kans groot dat een analyseprogramma na een weekendje draaien zo’n sleutel heeft kunnen herkennen.’

Zijn ‘gewone’ retrievaltechnieken ook bruikbaar?

‘Voor het doorzoeken van heel grote e-mailbestanden gebruiken we Clearwell, een concurrent van Zylab. Clearwell werkt volgens het trechterprincipe. Het is te vergelijken met de werkwijze van AutoScout, een online markt waar je 2 miljoen tweedehandsauto’s vindt. Hierin zoek je niet met steekwoorden. Wie een wagen via AutoScout zoekt, doet dat door steeds categorieën uit te sluiten: ik wil geen rode, blauwe of witte auto, geen op benzine of meer dan een jaar oud. Door steeds categorieën uit te sluiten, ga je trechteren. Maar daarvoor moet wel enige semantische structuur in die gegevens aanwezig zijn.’

‘Bij E-Discovery zijn de filters bijvoorbeeld: de taal van e-mailberichten en de e-maildomeinen van de afzenders. Dergelijke tools zijn ook goed bruikbaar om de verschillende discussies uit de e-mailthreads bij elkaar te zetten, want als je dat alleen op basis van het subject van

de e-mail doet, is dat niet volledig.’

‘Overigens kun je wel filteren, maar op een gegeven moment houd je toch een grote hoeveelheid mailtjes over die stuk voor stuk gelezen moeten worden. Bij patentzaken in de VS waar veel haast mee is, gebeurt het soms dat 100 mensen tegelijkertijd in plukjes 1.000.000 mails reviewen en daar een maand mee bezig zijn.’

Hoe bepaal je de relevantie in die gevonden (mail)bestanden?

‘Google gebruikt voor zijn zoekresultaten relevance ranking die is gebaseerd op de populariteit van de pagina’s. Als ik digitaal bewijsmateriaal in beslag neem, dan zit daar geen populariteitsmaat aan. Dus relevance ranking in forensisch onderzoek moet op een andere manier gebeuren.’

‘Allerlei kennismanagementtechnieken waar bedrijven jaren terug vanwege de hoge kostprijs niet in wilden investeren, zie je nu terug in E-Discovery-tools. Bijvoorbeeld vector space search. Daarbij worden documenten voorgesteld als vectoren in een hoogdimensionale ruimte, die wordt opgespannen door de woorden die in de hele documentverzameling voorkomen. Hoe meer de vector van een bepaald document in dezelfde richting wijst als die van een voorbeelddocument, hoe meer die overeenkomen.’

‘Nu wil men wel voor die dure oplossingen betalen, omdat de financiële belangen bij E-Discovery heel groot zijn. Als 100 advocaten geen vier maar drie weken hoeven te reviewen, dan scheelt dat veel geld. Bovendien zijn computers veel sneller geworden en ze hebben veel meer geheugen, zodat de benodigde vectorberekeningen en andere slimme algoritmes op het terrein van taaltechnologie voldoende snel kunnen worden uitgevoerd. Clearwell biedt zowel Boolean search als vector space search, waarmee ze aan predictive coding kunnen doen.’

Kun je iets meer vertellen over predictive coding?

‘Bij predictive coding probeer je de relevantie van een document te voorspellen, vooral op basis van taalkundige of vectormodelachtige vergelijkingen met andere documenten. Een aardig voorbeeld van de noodzaak van predictive coding zie je in de VS. Elke keer als een nieuwe president aantreedt, gaan alle mails van het Witte Huis uit de ambtstermijn van de vorige

‘Als een verdachte ooit in e-mail of chat de encryptiesleutel heeft opgeschreven, is de kans groot dat een analyseprogramma zo’n sleutel kan herkennen’

president naar de National Archives. Zo kwamen er in 2001 32 miljoen mails binnen van de Clinton Administration. De verwachting is dat in 2017 de Obama Administration maar liefst 1 miljard e-mails zal inleveren.'

'Destijds wilde de tabaksindustrie alle mailtjes van het Witte Huis uit die periode die op hen betrekking hadden. Je kunt dan niet alle mails uit die periode geven en zeggen: zoek het maar uit. Want dan zien ze ook alle andere communicatie van het Witte Huis. De National Archives hadden dus het probleem hoe een onderbouwde selectie te maken die ze "verdedigbaar" konden overdragen aan advocaten in de tabaksindustrie. Tot begin vorig jaar gebeurde zoiets met Booleaans zoeken. Aan het samenstellen van de uiteindelijke zoekvraag ging een hele onderhandeling vooraf, tussen de overheid en de advocaten van een bedrijf of organisatie. Dat leverde queries op van soms drie A4tjes lang, met eindeloze combinaties van zoekwoorden met ANDs en ORs.'

'Het maken van zo'n query is heel moeilijk en je weet bij voorbaat al dat je nooit alles zult vinden. Als wetenschapper op het gebied van machine learning zeg je: daar hebben we toch andere tools voor, zoals supervised learning. Hier is een stapel voorbeelden van documenten die ik wel interessant vind, en dit zijn voorbeelden van wat ik niet interessant vind, ga maar rekenen met die vectortechnieken

en geef me alles wat met de voorbeelden overeenkomt. De computer leert dus onder supervisie wat in een bepaald geval interessant is.'

'Het probleem voor advocaten is dat dit een black box oplevert: het is een wiskundig model waarbij de computer over relevantie beslist. Daar kun je wel een drempel bij instellen, dat je bijvoorbeeld de beste dertig procent wilt hebben, maar rechters en advocaten vertrouwen dat niet. Ze willen transparantie en zeggen: we willen gewoon Booleaans zoeken met steekwoorden; daarvan begrijpen we precies wat er wel en niet uitkomt. Maar dat brengt enorme kosten met zich mee en blijkt inmiddels niet goed genoeg te werken. Vorig jaar is er in de VS voor het eerst een uitspraak geweest van een rechter die het goed vond predictive coding toe te passen.'

'Allerlei kennis-managementtechnieken waar bedrijven vanwege de hoge kostprijs niet in wilden investeren, komen nu terug in E-Discovery-tools'

Het gaat dus om acceptatie van statistische kansen als iets waarmee je kunt werken? En zo'n gigantische Booleaanse combinatie is toch ook maar schijnzekerheid; daar kan ook een term vergeten worden.

'Precies. De rechter zei: ik weet dat het niet perfect is, maar het gaat erom dat het proces dat je gevolgd hebt duidelijk is. En je moet ook een steekproef nemen in de bestanden die je niet gelezen hebt. Zodat je enigszins betrouwbaar weet dat daar echt geen interessante mailtjes tussen zitten. Dit raakt nu langzaam aan geaccepteerd.'

Met predictive coding doe je in feite aan textmining. Zijn er nog andere technieken op het gebied van text- en datamining die voor jullie belangrijk zijn?

'Met predictive coding zit je aan de kant van "supervised" learning. Ik denk dat je met unsupervised ook wel wat kunt doen. Dat wil zeggen dat je de computer laat rekenen, en kijkt wat voor categorieën die zelfstandig vindt; wat springt eruit? Het idee daarbij is dat je vaak tevoren niet weet wat je zoekt; dat is dus een krachtige techniek. Je kunt predictive coding wel zien als textmining, maar je bent toch niet echt aan het minen. Je maakt overal vectoren van en je probeert die slim te ordenen.'

'Een andere vorm van textmining is "en-

'Predictive coding is dé oplossing voor het privacyprobleem bij E-Discovery'

tity extraction". Je vindt een bepaald document pas echt interessant, als je weet dat deze personen en plaatsen erin voorkomen en misschien wel een aantal relaties daartussen. Ik geloof er heel erg in om zo van ongestructureerde informatie naar gestructureerde te komen.'

'Op het moment dat je die structuur hebt, kun je filterlijstjes gaan maken, en kun je net als bij AutoScout de gebruiker gaan prikkelen: ik heb 100.000 documenten maar deze onderwerpen komen erin voor, wat vind je interessant, "klik", dat onderwerp is niet interessant, "klik". Dat kan alleen als je die informatie hebt, maar met de hand is dat niet te doen, dus moet de computer dat automatisch doen.'

Hoe zit het met privacyachtige problemen? Of heeft wat bedrijven gebeurt, niet zozeer met persoonlijke privacy te maken?

'Juist wel, omdat dergelijke E-Discovery-onderzoeken vaak vanuit de Verenigde Staten worden aangestuurd. Nu begrijpen ze het wel, maar een paar jaar geleden was er totaal onbegrip dat er een juridische basis moet zijn om bijvoorbeeld bij een Duits bedrijf e-mailberichten in beslag te mogen nemen. Het verschilt ook per land. Ze werken dus ook veel via advocatenkantoren, dat is ook een van de veranderingen die ik hier in gang heb gezet. De advocaten zorgen dan voor de juridische inbedding.'

'We hebben het ook wel over *E-Discovery readiness*: wat moet je doen om als bedrijf op E-Discovery voorbereid te zijn. Staat een Nederlands bedrijf werknemers toe om de bedrijfscomputer voor privédoeleinden te gebruiken, dan mag je bij een E-Discovery-onderzoek niet zomaar alle informatie bekijken. Maar is er een zwaarwegend belang of heb je de toestemming van de medewerker, dan mag het weer wel.'

Kun je een techniek als predictive coding gebruiken om privégegevens uit informatiebestanden te filteren?

'Predictive coding is dé oplossing voor het privacyprobleem. Een paar jaar geleden kwam de discussie over de bodyscan op vliegvelden op gang. Nadat een man met een bom in zijn schoenzool in een vliegtuig was ingestapt, wilde men op Schiphol meer van die apparaten plaatsen. Daar waren bezwaren tegen, aangezien je op een bodyscan niet alleen objecten ziet die een reiziger bij zich heeft, maar ook diens lichaam.'

'Leveranciers van dergelijke apparatuur hebben toen een update gedaan, waardoor men geen "naaktfoto" meer te zien krijgt, maar een cartoonachtig poppetje met eventuele verdachte objecten. Dit zie ik bij predictive coding ook als optie: het wegfilteren van privé-informatie. De computer krijgt deze informatie wel te zien, de gebruiker niet.'

Je werkt deels bij de HvA en deels bij Fox-IT. Kun je studenten voor 'geheime' projecten inzetten?

'Ik probeer altijd heel open en transparant te zijn. Een van de businessunits van Fox-IT werkt voor banken. Als er incidenten zijn, moet dat geheim blijven. Dat geldt ook voor onze werkzaamheden voor ambassades, defensie en dergelijke. En ook als je forensisch onderzoek voor een klant doet, moet dat vanzelfsprekend geheim blijven, maar de methode waarmee je het doet, moet juist transparant zijn. Want je moet de toets der kritiek kunnen doorstaan. Dus stagiaires mogen van mij de onderzoeksmethoden die ze bestudeerd hebben of soms hebben ontwikkeld in hun scriptie beschrijven en eventueel publiceren, zolang er maar geen klantgegevens in staan.'

'Ik ben heel erg voor het delen van kennis. Natuurlijk leest de concurrentie mee, maar vanuit mijn jarenlange ervaring met softwareontwikkeling weet ik dat de stap van een idee naar een werkend en te verkopen product wel eventjes duurt...'

In hoeverre staat e-discovery in ons land nu al op de kaart?

'Er is de laatste jaren meer aandacht voor gekomen, al denk ik dat Nederlandse bedrijven er veel meer aan moeten doen. Er wordt nu vooral naar gekeken in termen van riskmanagement, maar er zijn ontwikkelingen die maken dat bedrijven er niet onderuit komen. Bijvoorbeeld door een meldplicht datalekken die eraan komt. Die dwingt bedrijven beter te weten wat voor informatie in de organisatie aanwezig is. Systeembeheerders beheren systemen maar in de praktijk is het heel lastig om te achterhalen welke applicaties op welke systemen draaien en waar ze voor gebruikt worden en dus welke informatie er in staat opgeslagen. Die kennis is in het voordeel van diegenen die zich met E-Discovery bezighouden. Want nu zijn we veelal dagen bezig om alle informatie in een bedrijf in kaart te brengen.'

'Vervolgens is de vraag of je als bedrijf zelf mensen moet opleiden die die informatie kunnen aanleveren? Dat hangt ervan af in welke sector je zit en hoe groot je bent. Soms kan je beter afspraken maken met een leverancier. Maar het is wel goed ook bij je eigen mensen bewustzijn te creëren.'

En de echte specialisten, zoals jij? Zijn er daar ook nog meer van nodig? Is het een groeimarkt?

'De politie heeft inmiddels 300 digitale forensisch experts, maar wil er nog eens 450 bij in de komende twee jaar. Dat gaat, denk ik, niet lukken. Zorg er eerst eens voor dat de "gewone" tactisch rechercheurs tools en een betere infrastructuur krijgen waarmee ze meer zelf kunnen doen, zoals het bekijken van foto's en berichten in smartphones en computers. De huidige 300 experts kunnen zich dan richten op de echt ingewikkelde zaken.'

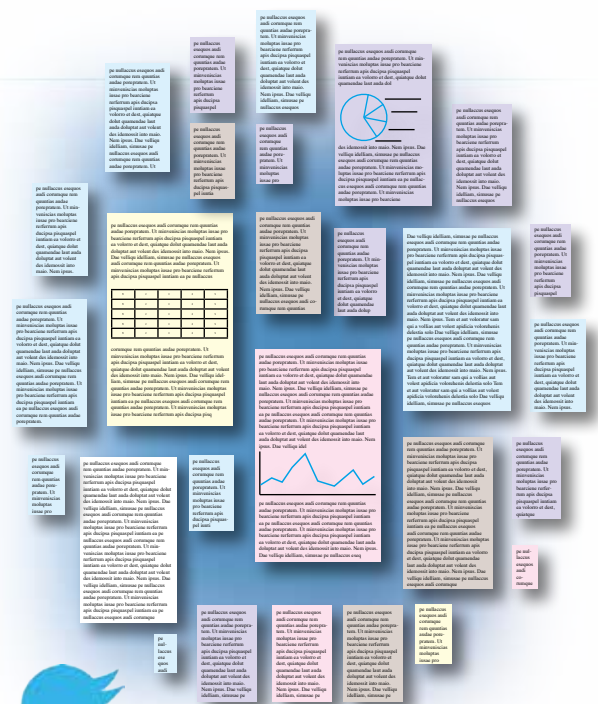
Ronald de Nijs is eindredacteur en Eric Sieverts is redacteur van InformatieProfessional.

Hans Henseler over E-Discovery horen spreken?

Op 27 juni spreekt Hans Henseler tijdens het ochtendprogramma van het KBnP Event in Scheveningen. Hij zal uitgebreid ingaan op de do's en don'ts van E-Discovery. Meer informatie is te vinden op www.kbenp.nl/actueel/kbenp-zomerevent-2013.

Het meten van impact op & met het sociale web

Iedereen heeft het tegenwoordig over altmetrics. Wat zijn het, waarom zijn ze er gekomen? En lossen ze hun belofte wel in – of maken ze de problemen die ze moesten oplossen alleen maar groter?

Frank Huysmans

Niemand kan nog bijhouden wat er aan wetenschappelijke publicaties verschijnt. Zeker niet in de wetenschap als geheel en ook niet meer in de meeste disciplines en subdisciplines. Om het zoeken naar goede en waardevolle publicaties te vergemakkelijken, zijn in de loop der jaren maten gecreëerd die iets zeggen over de impact die een publicatie heeft (gehad). Deze zijn gebaseerd op het aantal citaties dat een wetenschappelijke bijdrage heeft 'gescord'.

Nu de wetenschap meer en meer vervlochten raakt met het open en sociale web, groeit de kritiek op deze manier van impact meten. Door puur en alleen citaties te tellen, krijg je geen volledig beeld van de weg die een publicatie in een wetenschapsgebied aflegt. Er worden webpagina's opgeroepen, er wordt doorgebladerd, gedownload, geüpload en gearchiveerd in persoonlijke bibliotheken zoals Mendeley, er wordt over artikelen geschreven door wetenschapsbijlages en -blogs, men attendeert er anderen op via Twitter, Google+ en Facebook.

Doordat veel van die webplatforms zulke informatie bijhouden en publiek maken via hun open *application programming interface* (API), kunnen maten worden

‘Wetenschap is op het sociale web gearriveerd, en dat sociale web geeft daarvoor iets terug in de vorm van altmetrics’

berekend die een indicatie geven van deze vormen van verspreiding en (latente) impact. Wetenschap is op het sociale web gearriveerd, en dat sociale web geeft daarvoor iets terug in de vorm van *altmetrics*.

Waarom altmetrics?

Op 26 oktober 2010 wordt een manifest gepubliceerd op de site altmetrics.org.¹ Vier relatief jonge wetenschappers, onder wie Paul Groth van de Vrije Universiteit, roepen anderen ertoe op in een gezamenlijk proces te werken aan nieuwe maten die wetenschappers kunnen helpen het kaf van het koren te scheiden. De bestaande maten, de *Journal Impact Factor* voorop, zijn onzuiver en te eenzijdig ge-

richt op wetenschappelijke impact. Het sociale web maakt dat kopieën-voor-eigen-gebruik van wetenschappelijke artikelen niet langer stof vergaren in een kast, maar op sociale platforms als Mendeley en Zotero aan een tweede leven beginnen. Zulke platforms helpen onderzoekers met het vinden van andere voor hen relevante literatuur. Als voldoende wetenschappers in je eigen veld meedoen, ontstaan recommender-achtige mogelijkheden: ‘anderen die paper X uploaden, deden dat ook met papers Y en Z’.

Er valt wat voor te zeggen om ook het delen van papers op zulke platforms als een vorm van impact te zien. En die als zodanig te gaan meten in aanvulling op citatiescores. Net als het aantal attenderingen dat wetenschappers afgeven op sociale media als Twitter, Google+ en Facebook.

Wat is er mis met de impact factor?

Het ontstaan van altmetrics kan niet los worden gezien van de groeiende ontevredenheid met de Journal Impact Factor (JIF). Deze JIF is de afgelopen decennia verworden tot de maat aller dingen in veel takken van wetenschap. Reputaties

van individuele onderzoekers, onderzoeksgroepen en hele faculteiten en universiteiten worden eraan afgemeten. Dat slaat nergens op, wordt al jaren betoogd, recent ook steeds vaker door hoofdredacteurs van de tijdschriften zelf. Op 17 mei jongstleden werd de *San Francisco Declaration on Research Assessment (DORA)* gepubliceerd, ondersteund door onder anderen de hoofdredacteur van *Science*.² Deze verklaring roept op tot het loslaten van de impact factor als wetenschappelijke maat aller dingen. Waarom?

De JIF is geïntroduceerd als een maat voor de wetenschappelijke impact van een tijdschrift.³ Het is een breuk met in de teller het aantal citaties dat artikelen in een jaargang van het tijdschrift hebben gescoord in de twee jaargangen daarna – in hetzelfde of in andere tijdschriften. In de noemer staat het aantal artikelen dat in de jaargang zelf is gepubliceerd. Hoe hoger het gemiddelde aantal citaties van artikelen in een tijdschrift, hoe hoger de impact en hoe beter het tijdschrift, is de redenering. Met als zelfversterkend effect dat de ‘betere’ wetenschappers in de betere tijdschriften zullen willen publiceren, waardoor het tijdschrift meer citaties zal blijven scoren dan andere.

Rammelende validiteit

De bezwaren tegen de JIF richten zich op de validiteit van de maat zelf en op de interpretatie en waardering van JIF in het wetenschappelijke bedrijf. Over de maat

‘Er valt wat voor te zeggen om ook het delen van papers op platforms als Mendeley en Zotero als een vorm van impact te zien’

zelf vallen diverse kritiekpunten te horen. JIF is niet zelden gebaseerd op één of enkele artikelen uit het tijdschrift die heel vaak zijn geciteerd, terwijl de grote meerderheid niet of nauwelijks is geciteerd. Heel veel papers liften daardoor mee op de impact van de echte hits die min of meer toevallig in hetzelfde tijdschrift zijn gepubliceerd. Verder blijken data waarop JIFs worden berekend, bij nadere inspectie een behoorlijk aantal fouten te bevatten die door Thomson Reuters, de ‘intellectuele eigenaar’ van de maat, niet zijn gecorrigeerd.

Ook de exacte berekening van de ‘officiële’ JIF is onduidelijk. Thomson Reuters geeft de brondata niet vrij. Dit maakt de JIFs oncontroleerbaar, wat tegen de wetenschappelijke ethiek indruist. Ze blijken zelfs moeilijk of niet te reproduceren door anderen, zelfs als die over een deel van de brondata mogen beschikken. Bovendien is het interval tussen indienen en verschijnen van een artikel in aardig wat wetenschapsgebieden behoorlijk. De kans dat een artikel al in de eerste twee jaar na verschijnen wordt geciteerd – de citerende artikelen zitten nog in de publicatiepijplijn – is daardoor klein en de JIF geeft dan geen valide weergave van de impact.

Oneigenlijk gebruik

Over de interpretatie en waardering van de JIF is de kritiek ook niet mals. JIF is een maat voor de impact van *tijdschri-*

ten maar wordt in het wetenschappelijk bedrijf ook gebruikt voor de waardering van individuele *artikelen* en *auteurs*, en speelt een rol in het aanstellings- en afvloeiingsbeleid van universiteiten en onderzoeksinstituten. Als zodanig ontmoedigt hij vernieuwend werk omdat dat veel investeringen in tijd en faciliteiten vraagt. Daarentegen moedigt hij het veilig volgen van gebaande paden aan. Ook nodigt de maat uit tot strategisch citeergedrag. Auteurs verwijzen onnodig naar eigen werk, dat van naaste collega’s (‘citatiekartels’) en de editors van het tijdschrift. Editors dringen er soms bij auteurs op aan om bij herziening van hun manuscripten ook verwijzingen naar eerdere artikelen in het eigen tijdschrift toe te voegen. En in hun editorials citeren ze eveneens die ‘eigen’ artikelen, zodat de JIF stijgt. Sommige editors maken hiervan gebruik en andere niet, wat de vergelijking scheef maakt.

Verder is de JIF minder goed bruikbaar in wetenschapsgebieden, met name in de geestes- en sociale wetenschappen, waar boeken minstens even belangrijke publicatiekanalen zijn. Toch worden auteurs ook daar vaak afgerekend op wat zij in tijdschriften hebben gepubliceerd en hoe zij daarin worden geciteerd. Bovendien verschillen de publicatieculturen en dus de JIFs tussen subdisciplines van één tak van wetenschap. Dit ten nadele van jonge onderzoekers die toevallig in de ‘verkeerde’ discipline hun carrière begonnen zijn. Met name in de exacte wetenschappen gaan onderzoekers steeds vaker over tot ‘pre-publicatie’ op platforms als Arxiv.org van Cornell University Library. In competitieve gebieden is het belangrijk om de eerste groep te zijn die met een opvallend resultaat naar buiten komt. De lange weg die een manuscript heeft te gaan van indienen tot publicatie is dan een hindernis. Eenmaal op Arxiv gepubliceerd heeft het stuk al impact lang vóór het in een (al dan niet hoog gerankt) tijdschrift staat. De JIF staat erbij en kijkt ernaar.

En tot slot: JIF geeft nagenoeg geen zicht op de *maatschappelijke* impact van wetenschappelijk werk. In de medische wetenschap bijvoorbeeld is verspreiding van veelbelovende resultaten van nieuwe medicijnen en therapieën van groot belang. Ook al citeren artsen en verpleegkundigen die artikelen niet, de impact kan in termen van geredde of verlengde mensenlevens groot zijn.

De open API van Mendeley, een online tool voor wetenschappers om hun artikelenbibliotheek te beheren en met anderen te delen, ontving in augustus 2012 100 miljoen opvragingen per maand van externe applicaties zoals Facebook en Twitter.

‘Door alleen citaties te tellen, krijg je geen volledig beeld van de weg die een publicatie in een wetenschapsgebied aflegt’

Aan een deel van deze bezwaren is Thomson Reuters tegemoetgekomen. Zo zijn er inmiddels meerdere JIFs beschikbaar, ook met een langere citeertermijn dan twee jaar. Er zijn ook gezuiverde versies waaruit zelfcitaten van auteurs en editors zijn verwijderd. Daarmee staan de grootste bezwaren nog overeind.

Wat betekent ‘altmetrics’?

Met altmetrics wordt gepoogd daar wat aan te doen. De naam wordt op twee manieren uitgelegd. Als *alternative metrics*, waarin het zich afzetten tegen de JIF en de verruiming van perspectief tot uitdrukking komen. En als *article-level metrics*, maten die de impact van de wetenschappelijke bijdrage zélf uitdrukken, niet die van het publicatiekanaal waarin ze zijn verschenen. Ze moeten worden gezien als aanvulling op en correctie van citatiescores als de JIF en het aantal views en downloads zoals die door tijdschriftuitgevers als indicatoren voor impact al worden geopenbaard.

Hoe worden altmetrics berekend?

Het concept ‘altmetrics’ bestaat nog maar kort. Er is dan ook nog geen vaststaande set van maten en waarschijnlijk komt die er ook nooit. Al was het maar omdat sociale platforms verschijnen en verdwijnen ten gunste van nieuwe, nog betere. En omdat het ontwikkelen van nieuwe maten niet wordt gestuurd maar een open proces is, waardoor er steeds betere en verfijndere kunnen komen. Op de altmetrics-website kan worden doorgeklikt naar een reeks tools⁴ waarin de momenteel meest gangbare maten zijn opgenomen:

> aantal uploads van het artikel in webgebaseerde reference managers als Men-

De juiste informatie bij de juiste persoon

Adlib Bibliotheek catalogiseert meer dan boeken alleen. Adlib Bibliotheek vormt de kern van een compleet informatie- en kenniscentrum. Desgewenst kunt u deze kern uitbouwen met de uitleen-, bestel- en tijdschriftenmodules, of met vragenregistratie, SDI, full-text search en verschillende online services. Iedere vorm van informatie wordt zo op maat gemaakt voor uw gebruikers. Niet voor niets is Adlib Bibliotheek in gebruik bij vele mediatheken, bedrijven, (hoge)scholen, en juridische en overheidsinstellingen.

Adlib Bibliotheek

Veelzijdig Overzichtelijk Aanpasbaar aan alle soorten publicaties
Internetmodules: SDI attenderen, Online reserveren en Full text zoeken Eenvoudig titelbeschrijvingen ontleen Makkelijk rapporteren Geïntegreerde aanvullende modules: Bestelmodule, Uitleenmodule en Tijdschriftenmodule Meertalig Internationale standaarden SRU, ISBD/AACR2, Z39.50 MARCXML, OAI-PMH en meer Integreerbaar met Adlib Museum en Adlib Archief tot één ‘crossdomain’ systeem API-koppelingen Keuze databases MS SQL Server, Oracle, Adlib Internet ready.

adlib
The easy way to knowledge

Adlib Information Systems
(0346) 58 68 00
sales@adlibsoft.com
www.adlibsoft.com

‘Altmetrics zijn een goede aanvulling op citatiescores en downloadcijfers met hun beperkte zeggingskracht’

- deley, Zotero en CiteULike;
- > aantal vermeldingen van het artikel in wetenschappelijke blogposts;
 - > aantal vermeldingen van het artikel in berichten op nieuwssites;
 - > aantal verwijzingen naar het artikel op sociale netwerken als Twitter, Google+ en Facebook, gewogen naar maximum aantal daarmee bereikte volgers.

Hoe de maten worden berekend, wordt in redelijk detail uit de doeken gedaan op de site van het open access-publicatieplatform PLoS ONE.⁵ De editors, onder wie een van de manifestauteurs Cameron Neylon, benadrukken dat de maten nog verre van perfect en compleet zijn. Voor het kunnen tellen van vermeldingen op sociale media en in blogs is men afhankelijk van de API's van de betreffende platforms of van aggregatoren (bij wetenschappelijke blogs). Werk in uitvoering dus. Maar zolang iedereen zich daarvan bewust blijft, is de kans op misinterpretaties à la de JIF niet zo groot. Omdat alles in de openbaarheid gebeurt, zijn attenderingen op fouten een kwestie van korte tijd.

Kwantiteit en kwaliteit

Ook altmetrics zijn kwantitatieve maten. Doordat die in afzonderlijke dimensies worden weergegeven, krijg je toch meer zicht op kwalitatieve aspecten. Een artikel blijkt bijvoorbeeld wel veel in *reference managers* te zijn opgenomen, maar weinig op sociale media en in het nieuws terechtgekomen. Dat duidt op een relatief grote wetenschappelijke en vrij geringe maatschappelijke impact van het werk, terwijl de onderzoekers wellicht juist naar dat laatste streefden. Dat kan hun ertoe bewegen voor een vaktijdschrift of een blog nog een artikel te schrijven om de zichtbaarheid in de praktijk te vergroten. Omgekeerd kunnen onderzoekers laten zien dat er op het (sociale) web veel aandacht voor hun werk is geweest, ook al was de wetenschappelijke impact gering.

Het panacee?

Altmetrics zijn een goede aanvulling op citatiescores en downloadcijfers met hun beperkte zeggingskracht. Als wetenschap vervlochten raakt met het wereldwijde web, is het ook goed dat de verspreiding op het web zelf beter in kaart wordt gebracht. Zijn de nieuwe maten daarmee het panacee voor alle problemen die met de JIF in verband zijn gebracht? Net als bij de JIF verschillen wetenschapsgebieden en subdisciplines daarbinnen in publicatiecultuur en dat zal op het web niet anders zijn. Het citeren van andere soorten publicaties dan artikelen, zoals datasets en discussiestukken op blogposts, varieert zeker naar wetenschapsgebied. De hoogte van altmetrics vergelijken tussen die gebieden heeft dan ook even weinig zin, maar precies dat benadrukken de voorstanders zelf. Hun gaat het om het meer kwalitatief in de breedte kunnen inschatten hoe onderzoek is 'geland'. Zoals alle tellingen zijn ook deze gevoelig voor manipulatie. Een duizendtal *likes*

op Facebook of *mentions* op Twitter is immers zo gekocht. Dit argument kan ook positief worden uitgelegd: juist omdat manipulatie mogelijk is, moet er aan de precieze hoogte van de maten weinig waarde worden gehecht – zoals dat bij de JIF eigenlijk ook had moeten gebeuren. Pessimistische waarnemers zien in dat laatste weer reden om te vrezen dat dezelfde misinterpretaties ook bij altmetrics hun lelijke kop zullen opsteken.

De praktijk zal de toegevoegde waarde van altmetrics aan het licht moeten brengen. Eerste evaluatiestudies zijn inmiddels verschenen die de traditionele en de alternatieve maten vergelijken.⁶ Een correctie van de eenzijdige nadruk op publicaties in tijdschriften (ten koste van boeken en andere kanalen, zoals blogposts) en op de wetenschappelijke impact (ten koste van de praktische/maatschappelijke) was hoe dan ook wenselijk. Tel daarbij op dat open publicatieplatforms als PLoS ONE inmiddels hogere JIFs behalen dan veel traditionele tijdschriften, dan dringt zich het vermoeden op dat altmetrics onderdeel zijn van een veel bredere transformatie. Wetenschap wordt opener en meer webgebaseerd. Altmetrics geven precies aan die verandering uitdrukking. <

Noten

- 1] Zie altmetrics.org/manifesto/.
- 2] Zie am.ascb.org/dora/.
- 3] Zie thomsonreuters.com/products_services/science/free/essays/impact_factor/.
- 4] Zie altmetrics.org/tools/ en api.altmetric.com.
- 5] Zie www.plosone.org/static/altmInfo.
- 6] Zie bijvoorbeeld doi:10.1371/journal.pone.0006022.s001 en tinyurl.com/o3z2a52.

arXiv.org startte in 1991 als elektronisch archief en distributieplatform voor artikelen in de bètawetenschappen. Steeds vaker worden er preprints gepost door de auteurs, dus voor het artikel 'officieel' verschijnt. Inmiddels worden er 7.000 à 8.000 artikelen per maand in open access gepost. In totaal zijn er bijna 850.000 artikelen te downloaden.

Feest in het Rijksmuseum Amsterdam t.g.v. 90ste verjaardag van Nederlandse architect dr. P.J.H. Cuypers, 1917

Foto uit de collectie van het Nationaal Archief. Fotograaf onbekend

Kiezen voor verbinden

Moeten archiefinstellingen kiezen voor erfgoed of voor informatiebeheer? Het is een steeds terugkerend thema in de archiefwereld. Het wordt de hoogste tijd om ermee af te rekenen, vindt Charles Jeurgens.

Charles Jeurgens

'Kiezen' is het thema van de KVAN-dagen die op 10 en 11 juni in het Stadsarchief Amsterdam worden gehouden. Op basis van de omschrijvingen van de 25 lezingen en workshops die worden aangeboden, kunnen we vaststellen dat er volop aan-

dacht is voor de veelal technische aspecten van digitalisering (met name op het terrein van edepot) en de invloed die digitalisering heeft op traditionele archief-functies als selectie, toegang, beheer en behoud van archieven.

In een aantal bijdragen staan echter ook meer principiële kwesties centraal, zoals de vraag of archiefinstellingen moeten kiezen tussen erfgoed en informatie of hoe de analoge en de digitale wereld zich tot elkaar verhouden. In het vorige nummer van *InformatieProfessional* besteedde Geert-Jan van Bussel al de nodige aandacht aan vraagstukken waarvoor de archiefwereld zich geplaagd ziet en hij onderstreepte het belang van het maken van de juiste keuzes zodat de archivaris een vooraanstaande, bij voorkeur regisserende rol in de informatiewereld kan spelen.

trekking tot archieven, monumenten en behoud cultuurbezit uit te breiden met musea en dit alles onder te brengen in één overkoepelende erfgoedwet'.

Dat voorstel viel erg slecht bij de commissie archieven van diezelfde Raad voor Cultuur. Het idee van een erfgoedwet voor archieven lijkt namelijk in strijd te zijn met het eerder uitgebrachte rapport *Gedwongen keuzen. Agenda Cultuurbeleid 2013-2016*, waarin juist gepleit wordt voor een nieuwe wet op vrije informatie. 'Tja, zo wil je een Informatiewet en zo krijg je een Erfgoedwet,' verzuchtten de commissieleden.¹

De keuze voor erfgoed of informatie lijkt daarmee weer terug op de agenda. Of misschien is zij wel nooit weggeweest, want de vraag of het archiefwezen voor erfgoed of voor eigentijds informatiebeheer staat, is bepaald niet nieuw.

Wie is...

Charles Jeurgens is docent archiefwetenschap aan de Universiteit van Amsterdam en hoogleraar archivistiek aan de Universiteit Leiden.

Erfgoed of informatie?

Begin dit jaar adviseerde de Raad voor Cultuur in haar advies *Pleidooi voor samenwerking. Ontgrenzen en verbinden. Naar een nieuw museumbestel* om 'de bestaande wettelijke regelingen met be-

Janus

Meteen al in de eerste jaargang van het in 1892 opgerichte *Nederlandsch Archiefvenblad* luidde mr. Ch. M. Dozy, gemeentearchivaris van Leiden, de noodklok over

‘Kiezen voor óf erfgoed óf administratie leidt onherroepelijk tot verschraling’

de onstuimige groei van de administratieve archieven in Nederland. Dozy oefende stevige kritiek uit op de wijze waarop archivariissen hun verantwoordelijkheid jegens de moderne archieven verloocheden.

Een oppervlakkige analyse van het vakblad voor archivariissen laat zien hoe de archivaris vanaf het prille begin worstelt met de vraag hoe zich te positioneren ten opzichte van de administraties die iedere dag archieven vormen. Een tot de verbeelding sprekende oplossing werd gevonden door de positie van de archivaris te vergelijken met de Romeinse god Janus. In de Romeinse mythologie figureert hij als de god van het begin en van het eind; als een poortwachter die de deur opent, maar ook de hekkensluis die de deur weer sluit en zowel het verleden als de toekomst in het oog houdt. De archivaris moet als een soort Janus zowel dienstbaar zijn aan het verleden (het oud archief, het erfgoed) als aan het heden en de toekomst (de administratie, de informatie).

De mooie metafoor ten spijt, is het de archiefsector nooit gelukt om beide belangen op een natuurlijke en vloeiende wijze met elkaar te verenigen. Het beheren en beschikbaar stellen van archieven uit het verleden vereist andere competenties dan het analyseren van en bijdragen aan de kwaliteit van de informatiehuishouding van bestaande instellingen. Het is een steeds terugkerend thema in de archiefwereld waarvan het de hoogste tijd wordt om ermee af te rekenen.

Van volgtijdelijkheid naar gelijktijdigheid

Dit voortdurende inzoomen op de tegenstelling tussen die beide werelden van informatie en administratie aan de ene kant en erfgoed aan de andere kant is een nogal gekunstelde en weinig productieve manier om naar de verschillende belangen en functies van informatie te kijken. Het is een beetje zoals met eten: je hebt

het nodig om in leven te blijven, maar voedsel kan tegelijkertijd ook best lekker zijn. Met andere woorden: verschillende functies hoeven elkaar helemaal niet uit te sluiten. Sterker nog, op het gebied van professioneel informatiebeheer zal het juist nodig zijn de verschillende functies op een integrale manier gelijktijdig uit te voeren. Dat werd ooit op een doeltreffende wijze verwoord door Saskia Stuiveling, president van de Algemene Rekenkamer, toen ze haar visie gaf op de rol van auditoren in het openbaar bestuur.

Auditoren waren gewend ‘audit trails’ samen te stellen door ‘paper trails’ te reconstrueren op basis van een model van volgtijdelijkheid in het informatiebeheer. Dat laatste is volledig achterhaald met de introductie van de digitale informatiehuishouding, waarbij, aldus Stuiveling, het steeds duidelijker is dat ‘van stond af aan (...) informatie zo beheerd (moet) kunnen worden, dat potentieel alle functies bediend kunnen worden. Ons eeuwenlang ingesleten DNA van volgtijdelijkheid zal

plaats moeten maken voor gelijktijdigheid. Dat zal cultureel nog heel wat voeten in de aarde hebben.²²

Om duidelijk te maken hoe een solide informatiehuishouding van de overheid eruitziet, maakt Stuiveling de vergelijking met een bloem. Ieder bloemblaadje representeert in dat beeld een functie van informatie en informatiebeheer, variërend van institutioneel geheugen en verantwoording tot cultureel erfgoed. Al deze elementen samen maken de bloem tot een echte bloem. Zodra een van die onderdelen ontbreekt, is de bloem incompleet en heeft zij haar schoonheid verloren. Het gaat om het totaalbeeld. Op die manier, zo benadrukt ze, zouden we ook naar de informatiehuishouding moeten kijken. Het is het recordscontinuüm op een sympathieke wijze uiteengezet in lekentaal.

Zicht op informatiewerkelijkheid

Administratie of erfgoed, digitaal of analoog, voorkant of achterkant van de informatiehuishouding: het creëren van en het denken in dichotomieën is misschien verleidelijk, maar ze belemmeren uiteindelijk het zicht en doen in veel gevallen weinig recht aan de complexe informatiewerkelijkheid. Dergelijke geconstrueerde tweedelingen geven, zeker in tijden van bezuiniging, misschien het idee dat er fundamentele keuzes gemaakt kunnen worden; in werkelijkheid valt dat meestal tegen.

Het is veel meer de vraag vanuit welke positie de archivaris de veelheid aan informatiebelangen op de meest effectieve wijze gelijktijdig kan dienen. De uitdaging ligt vooral in het verbinden en synthetiseren en niet in het uitsluiten. Het is de professionele verantwoordelijkheid van de archivaris om verbindingen te leggen tussen de verschillende informatiestructuren uit verleden, heden en toekomst zodat informatie op een betekenisvolle wijze blijvend gebruikt kan worden. Alleen een integrale benadering zal kunnen bijdragen aan het vergroten van de kwaliteit van de informatiehuishouding.

Dat is makkelijker gezegd dan gedaan, maar het gaat erom dat er professionals zijn die vanuit de verschillende functies en belangen die aan informatie kleven, kunnen zorgen voor een deskundige borging van die belangen.

Waardering en betekenisgeving

Als we proberen exclusief in te zoomen op het zogeheten erfgoedbelang, wordt al gauw duidelijk dat het feitelijk onmogelijk is om dit belang als een eigenstandige categorie te definiëren of te operationaliseren. Wat als erfgoed wordt beschouwd, is van vele factoren afhankelijk; factoren die in het algemeen sterk tijd-, plaats- en doelgroepgebonden zijn.

Bij erfgoed gaat het om betekenisgeving en waardering, zoals het bij informatiebeheer feitelijk ook steeds om betekenisgeving en waardering gaat. Informatie wordt binnen een specifieke context en met een bepaalde reden vastgelegd, voor verschillende doeleinden gebruikt en voor langere of kortere tijd bewaard. Bepaalde informatie is meteen voor ie-

dereen beschikbaar, andere informatie is slechts zeer beperkt toegankelijk of pas na verloop van tijd ook door derden in te zien. Er is informatie die na verloop van tijd verplicht vernietigd moet worden (bijvoorbeeld vanwege privacyredenen) terwijl andere informatie voor de eeuwigheid beschikbaar dient te blijven. Sommige informatie vereist een hoog beveiligingsniveau, terwijl andere informatie van meet af aan als 'open data' wordt gedeeld en door iedereen die dat wil, kan worden gebruikt en verrijkt. Het zijn allemaal voorbeelden van handelingen die een ding met elkaar gemeen hebben: waardering en betekenisgeving.

Dit waarden en betekenis geven is een continu proces. Het is erop gericht een informatiehuishouding tot stand te brengen waarin de verschillende belangen die aan informatie kleven ten opzichte van elkaar worden afgewogen. Wanneer dit waarden in samenhang gebeurt, ontstaat er een doorzichtige informatiehuishouding. De vorming van een betekenisvol maatschappelijk en cultureel geheugen van een samenleving kan slechts gestalte krijgen wanneer in het veelvormige en complexe waarderingsproces 'van stond af aan' ook met dat perspectief rekening wordt gehouden. Dat culturele geheugen moet het mogelijk maken voor 'organisaties en maatschappelijke groeperingen (...) hun geschiedenis te ontdekken en het verleden van staat en samenleving (en hun interactie) te reconstrueren'.³

Kiezen voor compleetheid

De archief- en informatiewereld is onderdeel van een doorgaande beweging. Kiezen voor óf erfgoed óf administratie leidt onherroepelijk tot verschraling, tot verminking van het beeld van de volwaardige bloem. De vluchtigheid en fluiditeit van digitale informatie vereisen actie op het moment dat informatie wordt gevormd. Dat geldt voor alle informatiebelangen.

Dat is het moment waarop de echte keuzes gemaakt moeten worden. Keuzes die vervolgens (zoveel mogelijk geautomatiseerd) administratief worden verwerkt via toekenning van metadata om informatie duurzaam toegankelijk te houden dan wel na verloop van tijd te vernietigen, te beveiligen, openbaar te maken enzovoort. Je zou kunnen zeggen dat informatie die

duurzaam toegankelijk wordt gehouden, daarmee vanzelf in een geïnstitutionaliseerd en geregisseerd erfgoeddomein terecht komt. Of die informatie ook daadwerkelijk als erfgoed ervaren wordt, is helemaal niet zeker. Waar het om gaat, is dat de motieven en afwegingen die zijn gemaakt bij het bepalen waarom bepaalde informatie wel en andere niet duurzaam toegankelijk is, worden verantwoord.

In dat speelveld opereert de moderne archivaris. Of hij daadwerkelijk *de* informatieregisseur zal zijn in dit hele proces, zoals Geert-Jan van Bussel beweert, valt nog te bezien. Het duurzaam beheren en op een betekenisvolle wijze beschikbaar stellen van procesgebonden informatie die als zodanig is gewaardeerd, vormt de kern van de opgave van de archiefsector. Niet vanuit een tweedeling waarbij gekozen moet worden tussen erfgoed en informatie, maar vanuit de wetenschap dat deze aspecten onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn in een proces van continue waardering en betekenisgeving. <

'Archivaris dient verbindingen te leggen tussen verschillende informatiestructuren uit verleden, heden en toekomst'

Noten

- 1] 'Erfgoed of Informatie, een kwestie van kiezen', in: *Archievenblad* 117 nr. 4 (2013), 21-22.
- 2] Openingsseminar Center for Public Auditing & Accounting, Nyenrode Business University, 22 juni 2010, zie: tinyurl.com/d28qnuq (geraadpleegd 11 mei 2013).
- 3] Tweede Kamer der Staten-Generaal, vergaderjaar 2010-2011, 29 362, nr. 186, brief staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap en de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, dd 22 december 2010.

advertentie

Catalogiseren in het FRBR-tijdperk

Een aanrader voor alle bibliothecarissen

zie de bijsluiter in dit IP-nummer voor uitgebreide informatie, cursussen en bestelmogelijkheid.

INGRESSUS

www.ingressus.nl

Hoe voorkomen we de 'digitale middeleeuwen'?

Op 27 juni organiseert de Digital Art Force, een samenwerkingsverband tussen Stichting Behoud Moderne Kunst, Het Nieuwe Instituut, LIMA en DEN, een studiedag over digitale kunst: verzamelen, documenteren, beheren en presenteren. Musea en archieven worden in toenemende mate geconfronteerd met werken die geen fysieke drager meer kennen maar uitsluitend nog bestaan in digitale vorm, 'born digital art'. Het tentoonstellen, conserveren en conserveren van deze werken vereist nieuwe vaardigheden van conservatoren, curatoren en beleidsmakers. Vooralsnog zijn er veel vragen en open eindjes, die een groep betrokken instellingen gezamenlijk probeert op te pakken.

Pepijn Lemmens

De omvang van de Nederlandse collectie digitaal erfgoed groeit snel. Meer dan 50 procent van de Nederlandse erfgoedinstellingen heeft digitaal erfgoed in de collectie.¹ Tegelijkertijd is er nog bijzonder weinig kennis of beleid ten aanzien van het duurzaam opslaan en beheren van dit erfgoed. In 2009 voerde de Nationale Coalitie Digitale Duurzaamheid (NCDD) een verkenning uit naar de stand van zaken ten aanzien van digitale duurzaamheid in de Nederlandse publieke sector.² Uit de verkenning bleek dat er nauwelijks voorzieningen of diensten zijn, een gezamenlijke infrastructuur voor duurzame toegankelijkheid van digitaal cultureel erfgoed ontbrak. Op het moment van schrijven had slechts 22 procent van de onderzochte instellingen met digitale collecties een strategie voor digitale conservering.

Naar aanleiding van deze rapportage schreef de Raad voor Cultuur in haar advies *Netwerken van Betekenis*:³ 'Opmerkelijk genoeg ontbreken de musea volledig in de rapportage. Er bestaat geen kennispartner in het museaal digitaal domein. Dat zou deze sector zich aan moeten trekken.'

'Rol van conservatoren en curatoren is bij digital born art groter en juridisch ingewikkelder dan bij fysieke kunst'

Definities

Een van de eerste uitdagingen waar de sector zich voor gesteld ziet, is een goede definitie van wat 'digitale kunst' of digitaal erfgoed nu eigenlijk is. Nieuwe media-kunst, computerkunst, digital born art en digitale kunst zijn begrippen die door elkaar heen worden gebruikt om steeds verschillende media, stijlen en kenmerken uit te drukken en te duiden. Een eenduidige definitie ontbreekt.

In de meeste studies wordt uitgegaan van een driedeling: 1. gedigitaliseerd erfgoedmateriaal dat niet van origine digitaal is, maar waarvan een digitale reproductie wordt gemaakt, 2. digitale informatie over erfgoed (video's, foto's, websites als documentatie bij digitale objecten) en

3. born digital erfgoed (werk dat van origine digitaal is en geen fysieke tegenhanger kent). Dit artikel focust op de laatste categorie, en meer specifiek op born digital art, digitaal geboren kunst, omdat 'digitaal erfgoed' over het algemeen wordt opgevat als een veel breder begrip.⁴

Organisatorisch

De werkwijzen die culturele instellingen in de loop der jaren hebben ontwikkeld voor het behoud van hun fysieke collecties, blijken niet een op een toepasbaar op digitale collecties. Veel instellingen zijn dan ook huiverig voor de aanschaf van digitaal erfgoed: hoewel ruim 50 procent van de instellingen digitaal erfgoed in hun collectie heeft, bestaat slechts één op de 90.000 werken in de gezamenlijke collecties uit materiaal dat als digitaal erfgoed bestempeld kan worden. Terwijl steeds meer kunstenaars gebruikmaken van digitale middelen. De 'Collectie Nederland' dreigt hiermee scheef te groeien.

Een van de belangrijke organisatorische uitdagingen waar instellingen zich voor geplaatst zien, is de correcte registratie van een digitaal kunstwerk. Veel instellingen maken hiervoor gebruik van Spec-

* * * * *

* * * * *

Lydia Schouten,
'A virus of sadness',
1990, mixed
media-installatie

Beeld: © Lydia Schouten

trum, dé internationale standaard voor het beheren en documenteren van museumcollecties. Spectrum kent 21 procedures voor bijvoorbeeld registratie van inkomende objecten, standplaats en verplaatsingen, conditiecontrole, et cetera.

Bij een vorig jaar georganiseerde proefsessie aan de hand van een werk van Lydia Schouten, *A virus of sadness* (1990), werd gekeken in hoeverre Spectrum voldoet om dit werk op afdoende wijze te registreren en gereed te maken voor beheer door een erfgoedinstelling.⁵ Het kunstwerk is een complexe installatie en bestaat uit verschillende onderdelen, zoals een beamer, kabels en luidsprekers. De onderdelen van deze installatie zijn op verschillende plekken ondergebracht: de digitale bestanden bevinden zich op de servers van LIMA, internationaal platform voor duurzame toegang tot mediakunst, terwijl de bijbehorende beamer bij de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) is opgeslagen.

'Hoe een Facebook-kunstwerk over vijftien jaar nog op een zinvolle manier te presenteren?'

Spectrum biedt hier geen ondersteuning voor. Ook voor preventieve conservering van de digitale bestanden (bijvoorbeeld door emulatie of conversie, zie hieronder) biedt deze internationale standaard maar beperkte ondersteuning.

Technisch

Digitale kunst 'vergaat' sneller dan fysieke kunst: hardware en software verouderen

of verdwijnen, nieuwere versies kunnen vaak niet meer overweg met oudere bestanden. Om digitaal erfgoed ook voor latere generaties beschikbaar te houden, worden grofweg vier methoden toegepast: traditioneel behoud, het in stand houden van de originele hard- en software waarop het werk is gemaakt; emulatie, het binnen een moderne omgeving laten draaien van oudere software om bestanden toegankelijk te maken; conversie, het omzetten naar bestandsformaten die ook op moderne apparaten toegankelijk zijn en herinterpretatie, het aan de hand van documentatie opnieuw creëren van het werk.

Kunstenaars zoeken daarbij vaak naar unieke expressievormen en laten zich zelden leiden door standaarden of best practices: zij schrijven eigen software, zoeken de grenzen van het technische haalbare op, maken gebruik van onbewust of bewust gecreëerde fouten in digitale bestanden. Voor registratoren, curatoren en conservatoren ligt er dus in het kader van de kerntaken van hun instellingen – duurzame toegankelijkheid van erfgoed – een stevige taak die andere vaardigheden vergt dan behoud van fysiek erfgoed. Nog ingewikkelder is de situatie bij interactieve digitale kunst of werken die ge-

In 1996 maakte digitaal kunstenaarscollectief JoDi een digitale kaart van het internet. De kaart is nog steeds te vinden op map.jodi.org, maar 90% van de links werkt niet meer.

‘De grens tussen ict-afdelingen en collectieafdelingen vervaagt’

bruikmaken van externe bronnen. Denk aan artistieke websites of kunst die gevoed worden door gebruikers, bijvoorbeeld via social media of mobiele apps. Het werk verandert hier inhoudelijk van waarde en inhoud wanneer uitsluitend de technische infrastructuur van het werk zelf wordt beheerd en niet de veranderende ‘input’. Maar hoe een Facebook-kunstwerk over vijftien jaar nog op een zinvolle manier te presenteren?

Een belangrijk technisch aspect van het behoud van digitaal erfgoed is ook de opslag. Net als bij fysiek erfgoed wordt digitaal erfgoed opgeslagen in depots, in Nederland wel edepots genoemd. Verschillende grotere instellingen zoals het Nationaal Archief zijn op dit gebied inmiddels in een vergevorderd stadium en hebben al uitgebreide ‘trusted digital repositories’, terwijl de meeste kleinere instellingen nog in de onderzoekende fase zitten. LIMA beheert in Nederland het edepot voor mediakunst.

Een edepot vraagt om een andere manier van omgang met data dan de meeste instellingen tot dan toe gewend zijn, de grens tussen de ict-afdelingen en de collectieafdelingen vervaagt hierdoor steeds meer. Daarnaast zijn met de ontwikkeling van edepots enorme kosten gemoeid die vaak door instellingen alleen niet te dragen zijn.

Juridisch

Naast de kwesties rondom auteursrecht die in een toenemend gedigitaliseerde wereld steeds knellender worden, spelen er op het gebied van digitaal erfgoed nog

Brody Condon. DeRezFX.Kill(KarmaPhysics<Elvis). 2004 (still uit computeranimatie)

© Collectie Stedelijk Museum. Courtesy of the artist

andere juridische kwesties. Vragen rondom authenticiteit en eigenaarschap spelen een grotere rol bij digitale kunst dan bij kunstvormen waarbij een fysieke drager bestaat. Digitale bestanden kunnen ongelimiteerd gekopieerd en verspreid worden, waarmee de vraag opgeroepen wordt of een instelling wel eigenaar kan zijn van een ‘origineel’ born digital kunstwerk. Digitaal kunstenaar Jeroen van Roozendaal ontwikkelde bijvoorbeeld een koopcontract waarbij de eigenaars van zijn werk verplicht worden zijn werk in ongewijzigde vorm beschikbaar te houden voor de rest van de wereld. De eigenaar van het werk verwordt daarmee tot een mecenas of uitgever wiens recht beperkt is tot de vermelding van zijn naam op de website.

Mediakunst en digitale kunst hebben daarnaast een specifieke conserveringsaanpak nodig. Bij digitale kunstwerken is het waarborgen van de authenticiteit en het behouden van de integriteit van groter belang dan bij digitale archiefdocumenten. Het omzetten naar een ander formaat kan in een tekstdocument leiden tot verandering van opmaak. Omdat dit geen effect heeft op de inhoud, is dat voor het archief geen groot probleem. Veranderingen in opmaak hebben wel grote gevolgen

voor de esthetiek en daarmee de intentie van een kunstwerk of de kunstenaar. De rol van conservatoren en curatoren is bij digital born art dan ook groter en juridisch ingewikkelder dan bij fysieke kunst. Tot welk punt zijn deze veranderingen acceptabel, worden technische veranderingen een onderdeel van het werk en wat is de rol van de conservator ten opzichte van de kunstenaar? Dit zijn vragen waar instellingen nu een antwoord op zoeken. Om het probleem van kwaliteitsverlies veilig te stellen, is in meerdere onderzoeken gesteld dat deze kunstwerken een andere benadering vereisen.⁶ In veel gevallen zijn meerdere contracten nodig om eigenaarschap, behoud, beheer en functioneren van het kunstwerk te regelen.

Beleidsmatig

In de afgelopen jaren is er een groeiende aandacht geweest om digitalisering beleidsmatig in te bedden in erfgoedinstellingen, maar het is voor veel instellingen nog niet vanzelfsprekend dat in hun beleidsplannen aandacht wordt besteed aan de strategische waarde van ict, digitalisering, digitale dienstverlening en duurzame toegankelijkheid. Ook fondsen en subsidiegevers kennen nog nauwelijks regelingen voor digitale duurzaamheid.

Opvallend bij digitale kunst is dat de aanschaf van een werk vaak goedkoper is dan de kosten voor behoud en beheer van het werk. De financierings- en aanschafmodellen van culturele instellingen zijn hier meestal niet op toegerust. Daarnaast spelen eerder genoemde juridische problemen

een belangrijke beleidsmatige rol bij de instellingen.

Digitale kunst is beter te behouden door het regelmatig tentoon te stellen. Tentoonstellen dwingt instellingen het werk in zo'n staat te houden dat het zijn oorspronkelijke artistieke (en mogelijk interactieve en netwerk-) waarde behoudt. Dat vergt echter een andere presentatie-infrastructuur dan de traditionele depots en zalen waaraan musea gewend zijn. Om digitale kunst doorlopend tentoon te stellen, zijn investeringen nodig in fysieke en digitale 'ruimten' zoals portals en digitale 'kiosken'.

Uit de *Nationale Verkenning Digitale Duurzaamheid* blijkt dat de instellingen vrijwel zonder uitzondering aangeven dat de huidige financiering ontoereikend is. De geïnterviewden geven ook aan dat als zij geen additionele financiering vinden, harde beleidskeuzes onafwendbaar zijn. De omvang van de verwachte kosten dwingt tot strategische, mogelijk zelfs radicale keuzes, die blijvende impact kunnen hebben op de toegankelijkheid van digitaal erfgoed voor toekomstige generaties.

Toekomst

De vragen waar erfgoedinstellingen mee te maken krijgen, zijn door de verschillende studies en onderzoeken inmiddels redelijk helder. Op dit moment zijn verschillende instellingen gezamenlijk bezig met het formuleren van antwoorden. Deze gezamenlijkheid wordt door alle betrokkenen gezien als een vereiste om te komen tot een beter beheer en behoud van digitaal erfgoed.

In oktober 2010 werd naar aanleiding van het kritische advies van de Raad voor Cultuur de Culturele Coalitie Digitale Duurzaamheid (CCDD) opgericht. De CCDD is een kennisnetwerk waarin cultureel erfgoedinstellingen met elkaar aan de slag gaan om (informatie over) het digitale cultureel erfgoed op de lange termijn beschikbaar te houden. De CCDD werkt samen met de Nationale Coalitie Digitale Duurzaamheid (NCDD) en de Archief Coalitie Digitale Duurzaamheid (ACDD). Tien instellingen vormen een kerngroep, die het bestuur van de CCDD ondersteunt. In juni 2012 presenteerde de CCDD haar eerste rapport, *Voor de eeuwigheid?*

In april 2012 presenteerde een coalitie

van Virtueel Platform, Nederlands Instituut voor Mediakunst (NIMk), Stichting Behoud Moderne Kunst (SBMK) en Digitaal Erfgoed Nederland (DEN) een onderzoek naar de stand van zaken op het gebied van born-digital kunst in Nederland. Onder de naam Digital Art Force (DAF) wil deze samenwerking ervoor zorgen dat digitale kunst vaker getoond en beter gedocumenteerd wordt. De start van DAF komt voort uit de resultaten van het onderzoek.⁷ Het NIMk, een van de partners in DAF, hield per 1 januari 2013 op te bestaan. Een van de doelstellingen van de Digital Art Force is dan ook het behoud van kennis en expertise op het terrein van beheer en behoud van mediakunst. Inmiddels is de nieuwe organisatie LIMA opgericht om de conserverings- en distributietaken van NIMk voort te zetten. Organisatievormen als de CCDD en Digital Art Force hebben op dit moment een leidende rol in de visie- en beleidsontwikkeling ten aanzien van digitaal erfgoed. De netwerkachtige staat van digitaal erfgoed strekt zich hiermee ook uit tot de or-

'Kunstenaars schrijven eigen software en zoeken de grenzen van het technische haalbare op'

ganisatievormen om het te beheren. Gezamenlijk werken de instellingen aan een kenniscentrum voor digitale kunst en (ander) digitaal erfgoed, edepots worden door samenwerkingsverbanden van instellingen ontwikkeld en er wordt in overleg gekeken naar mogelijkheden om zaken als registratie en documentatie te verbeteren en standaarden op te stellen voor beheer en behoud. Samen hopen de instellingen zo te voorkomen dat het begin van de 20ste eeuw de geschiedenis in gaat als de 'digitale middeleeuwen'. <

Noten

- 1] *Survey report on digitisation in European cultural heritage institutions*, ENUMERATE, mei 2012.
- 2] *Toekomst voor ons digitaal geheugen, duurzame toegang tot informatie in Nederland*. Inge Angevaere - Nationale Coalitie Digitale Duurzaamheid, juli 2009.
- 3] *Netwerken van betekenis. Netwerken in digitale cultuur en media*. Raad voor Cultuur, maart 2010.
- 4] Zie www.den.nl/abc/Digitaal-erfgoed/.
- 5] 'Het born digital kunstwerk in het tijdperk van digitale duurzaamheid'. Gerhard-Jan Nauta. In: *Project behoud mediakunst in Nederland*, Stichting Behoud Moderne Kunst (SBMK) en Nederlands Instituut voor Mediakunst (NIMk), 2012.
- 6] Maurits de Graaf, *Born digital erfgoedmaterialen bij een selectie van Nederlandse erfgoedinstellingen, een verkennend onderzoek*, DEN (2010) en Marloes Scholtens, *Born digital bijzondere collecties*, UKB (2011).
- 7] *Born-digital kunstwerken in Nederland*. Virtueel Platform i.s.m. Digitaal Erfgoed Nederland (DEN), Stichting Behoud Moderne Kunst (SBMK) en Nederlands Instituut voor Mediakunst (NIMk), april 2012.
- 8] *Born-digital erfgoedmaterialen bij een selectie van Nederlandse erfgoedinstellingen: een verkennend onderzoek* (pdf), Maurits van der Graaf (Pleiade), in opdracht van DEN (1 februari 2010).
- 9] *Born-digital kunstwerken in Nederland*. Virtueel Platform i.s.m. Digitaal Erfgoed Nederland (DEN), Stichting Behoud Moderne Kunst (SBMK) en Nederlands Instituut voor Mediakunst (NIMk), april 2012.

Pepijn Lemmens is redacteur van *InformatieProfessional*.

Studiedag

Op 27 juni organiseert de Digital Art Force een studiedag rondom thema's als wat betekent de aankoop van een digitaal kunstwerk voor de organisatie van het museum, hoe ondersteun je de levensloop van een digitaal kunstwerk, hoe gebruik je een documentatiesysteem als Spectrum en hoe realiseer je digitale duurzaamheid? De studiedag bestaat uit presentaties en workshops. Sprekers zijn Margriet Schavemaker (hoofd Collectie en onderzoek Stedelijk Museum), Marco de Niet (directeur DEN), Karin van der Heiden (adviseur digitale collecties) en Annet Dekker (onderzoeker). 's Middags zijn er vier workshops over do's and don'ts bij digitale duurzaamheid, presentatie en documentatie van digitale kunstwerken. www.den.nl/agenda/bericht/3854

30 - InformatieProfessional | 05 / 2013

Een **mindmap** is een diagram opgebouwd uit begrippen, teksten, relaties en/of plaatjes. Die onderdelen zijn rond een centraal thema geordend in een boomstructuur. Een mindmap kan je inzetten bij creatieve processen en bij het leren en onthouden. InformatieProfessional ging op zoek naar twee praktische mindmap-apps.

Omdat de krachtige grafische techniek van mindmapping zowel de rechter- als linkerhersenhalft activeert, vormt het de sleutel tot het aanboren van het potentieel van het brein.

iMindmap

Door: Leen Liefsoens

Wil het een krachtig instrument zijn, dan moet een mindmap niet alleen organische vormen bevatten, maar ook veel kleur en afbeeldingen. Tenminste, dat vindt Tony Buzan, die sinds eind jaren zestig mindmapping propageert. ThinkBuzan, de door Buzan opgericht organisatie, heeft in 2006 het programma iMindmap gelanceerd.

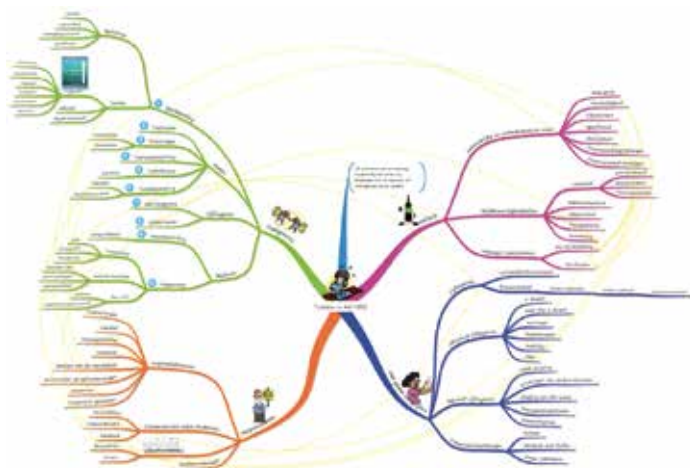
Inmiddels is versie 6 van iMindmap uitgekomen, verkrijgbaar in twee desktop- (Home & Student en Ultimate) en een aantal online versies (Web & Mobile, iOS & Android). De desktopversies zijn leverbaar vanaf 50 euro. De online varianten zijn gratis, maar voor extra functionaliteiten moet je je aanmelden bij iMindmap Freedom (18,99 euro per jaar). Vanuit de desktopvarianten kan je verbinding maken met de online varianten voor het plaats- onafhankelijk werken aan en delen van je mindmaps.

iMindmap onderscheidt zich van andere programma's door de mogelijkheid om tekst langs de 'takjes' van de boomstructuur te schrijven. Dit zorgt voor een compacte look. Lettertype van de tekst en kleur van de takken worden automatisch toegekend, maar kunnen worden gewijzigd. De cirkel die bij elke tak verschijnt, maakt het mogelijk om eenvoudig – zonder gebruik te maken van werkbalk of sneltoetsen – takken te tekenen, relaties te leggen en de eigenschappen van takken te veranderen. iMindmap bevat veel

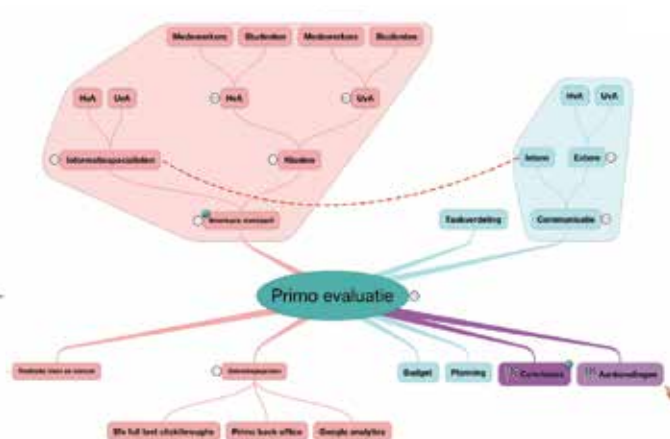
afbeeldingen en vormen (zoals flowcharts) alsook iconen met een frisse uitstraling.

Via map snippets kun je eenvoudig stukken uit je mindmap hergebruiken. iMindmap ondersteunt het bekijken van en teruggaan naar eerdere wijzigingen. De uitgebreide presentatiemodus en de ondersteuning van 3D maken dit complete programma helemaal af.

Leen Liefsoens is redacteur van InformatieProfessional.

iMindmap

iThoughtsHD

iThoughtsHD

Door: Alice Doek

Software voor mindmapping is er te kust en te keur. Voor deze rubriek zocht ik een iPadapp, omdat gedachten en associaties zich op elk moment opdringen. Uitwisselbaarheid was een belangrijk criterium. Met vlag en wimpel kwam iThoughtsHD door de test. Voor 9 euro biedt deze app complete functionaliteit en een uitwissel-

baarheid waar je u tegen zegt.

Om te beginnen valt de heldere user interface op. Het maken van onder- en nevenschikte onderwerpen ofwel knopen gaat heel intuïtief.

Aan knopen kan naast tekst ook een hyperlink, pictogram, foto of doodle worden toegevoegd. Knopen zijn aanpasbaar qua vorm, grootte, kleur en lettertype. Op elk moment kunnen de basisinstellingen van een mindmap worden gewijzigd. Bij de lay-out heb je onder andere de keuze uit visgraat en top-down. Je kunt makkelijk knopen verplaatsen

of samenvoegen. Een undo/redo-knop en een zoekfunctie naar tekst ontbreken niet. Handig is ook de mogelijkheid om vertakkingen in te klappen, om zo de zichtbare complexiteit te verminderen.

Na afloop van het creatieve proces kun je de mindmap of een vertakking ervan op diverse manieren exporteren. Interessant is de opslagmogelijkheid in Dropbox, desgewenst inclusief synchronisatie. Er is een ruime keuze aan formaten. Wil je je hersenspinsels alleen laten zien, kies dan bijvoorbeeld

pdf of Word. Wil je dat anderen je product aanvullen met behulp van eigen mindmapsoftware, dan is er de keus uit maar liefst dertien formaten waarmee iThoughtsHD compatible is, waaronder iMindmap en Freemind.

Stuurt iemand jou een nieuwe of aangepaste mindmap in een van deze formaten, dan kan de app de mailbijlage direct openen en bewerken.

Alice Doek is redacteur van InformatieProfessional.

In 2004 verhuisde de Utrechtse universiteitsbibliotheek uit het centrum naar de Uithof aan de ostrand van de stad. De nieuwe bibliotheek was direct populair als studieplaats. Digitale bibliotheken zijn belangrijk, maar onderzoekers en studenten blijven de weg vinden naar fysieke vestigingen als plek om te studeren, elkaar te ontmoeten en tastbare schatten te raadplegen.

Omdat de rechten- en de letteren-faculteit in de binnenstad blijven, besloot de Universiteit Utrecht om de wat sleets geworden binnenstadbibliotheek uit te breiden en op te knappen. Dat gebeurde in twee fasen. De verbouwing van het Wittevrouwencomplex begon in 2009, de REBO-bibliotheek (rechten et cetera) werd in 2012 geïntegreerd. Dat leverde bij elkaar na de verbouwing 750 studieplaatsen en 13,5 kilometer boeken op.

Wit

Het boek *Pateo omnibus* rept over de Utrechtse binnenstadbibliotheek als het *University Library City Centre*. De vormgeving van het boek is even apart als die van de bibliotheek zelf: wit, ruimtelijk en modern. Op het matwitte omslag is de La-

Een Utrechts bibliotheekgebouw – en hoe mobieltjes bibliotheken gaan veranderen

Willen bibliotheken overleven, dan moeten de komende jaren twee zaken hun aandacht hebben, vindt Jos Damen. Met aan de ene kant van het spectrum: digitale bibliotheektoepassingen en aan de andere kant: speciale en lokale collecties – en vaak een combinatie hiervan. In de zesde aflevering van een serie combinatiebesprekingen schenkt Damen aandacht aan mobiele techniek in bibliotheken en het gebouw van de Utrechtse universitaire binnenstadbibliotheek.

Door: Jos Damen

M-libraries 3. Transforming libraries with mobile technology
| Ed. by Mohammed Ally & Gill Needham | London: Facet Publishing
London | ↗ 2012 | ISBN 9781856047760 | € 70 | 256 blz.
| Waardering: ●●●○○

'Pateo omnibus, ut quam plurimis prosim'. University Library City Centre
| Utrecht | ↗ 2012 | Ook als online versie: issuu.com/flowdesign/docs/flow_ubu_binnenstad | 68 blz. | Waardering: ●●●○○

tijnse titel nauwelijks te lezen. Gelukkig is het motto ook bij de ingang van de UB Binnenstad in steen aangebracht: *Pateo omnibus, ut quam plurimis prosim*. Ofwel: *Ik ben open voor iedereen, zodat ik zoveel mogelijk mensen van nut kan zijn.* ('Iedereen' is relatief: na 17 uur en in het weekend is legitimatie verplicht.) Het boek is niet alleen geschreven voor geïnteresseerden in architectuur en bibliotheekgeschiedenis, maar ook voor wie meer wil weten over de geschiedenis van Utrecht.

Louis Bonaparte

Als stadsbibliotheek bestond de bibliotheek al sinds 1584 op het Janskerkhof en sinds de stichting van de Universiteit Utrecht (1636) als universitaire bibliotheek. De gebouwen Drift 25-31 en het Wittevrouwencomplex bevatten ooit onder meer een paleis voor koning Louis Bonaparte (1811), gebouwd door J.D. Zocher, sinds 1820 de Utrechtse

UB en tot 1968 het Utrechts Archief. Bij de laatste verbouwing werd het paviljoen op het binnenplein, gebouwd in 1975, verwijderd. Het hele pand werd grondig onder handen genomen en in 2009 als nieuw opgeleverd. Na inhuizing van de rechtenbibliotheek in het gerestoreerde Wittevrouwencomplex werd in september 2012 de UB Binnenstad door Yvonne van Rooy geopend. Grosfeld van der Velde Architecten mag in dit Engelstalige boek zijn prachtwerk showen.

Mobieltjes & bibliotheken

Behalve stenen hebben bibliotheken ook bits nodig: digitale inhoud. In deze tijd betekent dat voor nieuwe en jonge gebruikers vooral dat ze de bibliotheek met mobiele technologie benaderen. Een aardig boek is een recent werk dat is samengesteld door Ally en Needham. Het is uiteraard ook beschikbaar als ebook. Deze weerslag van de derde confe-

rentie over *mobile libraries* (M-libraries) in Brisbane in 2011 verscheen pas onlangs: *Transforming libraries with mobile technology*.

Nederlandse bibliotheken en leveranciers van bibliotheeksystemen lijken nauwelijks oog te hebben voor de revolutie die zich onder hun gebruikers voltrekt: grote delen van de informatie die ze aanbieden is nauwelijks geschikt voor gebruik via mobieltjes en tablets. In dit boek zijn inspirerende voorbeelden te vinden van nieuwe ontwikkelingen. De technieken worden soms binnen de bibliotheek ontwikkeld, maar ook vaak daarbuiten. En de vernieuwing komt uit verrassende landen: Ierland, Zuid-Afrika, China, India, Iran en Australië.

Apps & attitudes

Drie thema's komen aan bod: de ontwikkeling van mobiele diensten, mensen en vaardigheden en de focus op technologie. Enkele aansprekende voorbeelden uit het boek zijn het inzetten van mobiele telefoons bij de overdracht van gezondheidsinformatie, *apps and attitudes* (Queensland University of Technology), de bibliotheek in de broekzak (UTS Library, Australië) en de iPad als instructiemodule. De National Library of China ontwikkelt zelf apps voor haar gebruikers, in India zet men in op *mobile learning* en M-repositories, met cursusmateriaal en research papers.

Ook al kennen de 21 hoofdstukken van *M-libraries 3* weinig samenhang, als losse bouwstenen voor de toekomst zijn ze zeer interessant. Op naar de vijfde conferentie voor M-libraries, eind september in Athabasca (Canada).

Jos Damen is hoofd van bibliotheek en IT bij het Afrika-Studiecentrum in Leiden.

KNVI

Koninklijke Nederlandse Vereniging
van Informatieprofessionals

Informatieprofessional
in openbare bibliotheken:
een vak apart!

Zet je unieke expertise in

Door de vele bezuinigingen en de toenemende digitalisering lijkt het alsof we in de openbare bibliotheekwereld vergeten waar het echt om gaat: vakinhoud en de maatschappelijk bijdrage die van informatieprofessionals in de sector verwacht wordt.

Meer dan ooit moeten we de uitdaging aangaan en de meerwaarde van de openbare bibliotheek aantonen. Samenwerking is daarbij essentieel, omdat we met z'n allen zoveel meer kunnen.

Binnen de KNVI discussiëren we met vakgenoten over het bundelen van krachten, het benadrukken van overeenkomsten en het erkennen van elkaars specialisme. In die discussie hebben informatieprofessionals uit de openbare bibliotheekwereld een toegevoegde waarde: zij beschikken over unieke kennis en ervaring als het om publieke informatie gaat.

Sluit je aan bij de KNVI en krijg collegiale inspiratie en vakinhoudelijke innovatie. Ga naar www.knvi.net en geef je op als lid.

*Gemma Wiegant, bestuurder en directeur van
Bibliotheek De Tweede Verdieping in Nieuwegein:*

'Samen staan we sterk'

'Als bestuurslid van de KNVI vind ik het belangrijk een bijdrage te leveren aan een actieve beroepsvereniging. Professionals in de openbare bibliotheekwereld zijn zeer betrokken bij hun vak en zetten zich met hart en ziel in voor het publieke belang. Een belang dat op dit moment zwaar onder druk staat – het is knokken voor het behoud van onze sector. Laat dus je stem horen, ook bij de KNVI.'

'Ik denk dat de maatschappelijke meerwaarde van een bibliotheek alleen gerealiseerd kan worden door geïnspireerde informatiemedewerkers die met nieuw elan en energie nieuwe uitdagingen aandurven. Dit is geen proces dat iedereen individueel aan moet gaan. *Samen staan we sterk!*

'Spreekt dit je aan? Kies dan voor een vakmanschap met inhoud en innovaties. Laten we leren van collega-informatieprofessionals. Waar lopen zij tegenaan? Wat speelt er bijvoorbeeld bij juridische informatieafdelingen? En voor welke uitdagingen staan onze collega's in de medische informatievoorziening?'

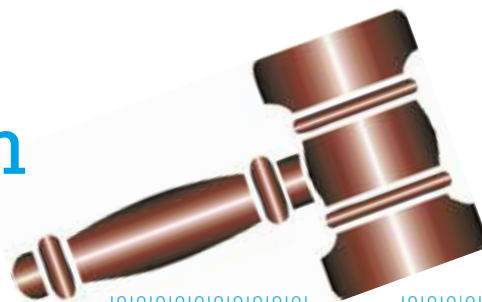
Gemma Wiegant: 'Gewoon met je vak bezig zijn; daar gaat het mij om'

Doe mee en meld je aan als lid op www.knvi.net

De bibliotheken in de wet gevangen

Door: Raymond Snijders

Tegen de tijd dat je dit leest, is de internetconsultatie over de nieuwe bibliotheekwet al weer gesloten. Met een internetconsultatie wil de overheid bij belanghebbenden en belangstellenden reacties uitlokken op nieuwe wet- en regelgeving die door het kabinet wordt voorbereid. Zo vroeg zij kortgeleden om feedback op het voorstel voor een nieuwe bibliotheekwet, of beter gezegd de *Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen*. In deze wet zou vastgelegd en beschreven moeten

worden welke functie de openbare bibliotheken vervullen en hoe dit georganiseerd wordt in Nederland. Die reacties zijn hard nodig. Ook al heeft het openbare bibliotheekwerk een rijke en lange geschiedenis in Nederland, nut, doel en functie ervan zijn de afgelopen honderd jaar niet eenduidig in onze wetgeving verankerd geweest. En tja, dan krijg je veel interpretaties en meningen over hoe zo'n nieuwe wet eruit moet komen te zien.

Zo was de overheid via *Rijkssub-*

sidiëvoorwaarden vanaf het begin wel betrokken bij subsidiëring en bekostiging van de openbare bibliotheken, maar duurde het tot 1975 voordat er een echte bibliotheekwet kwam: de *Wet op het openbaar bibliotheekwerk*. Deze wet had als doel om allerlei aspecten rondom functies en bekostiging van openbare bibliotheken centraal (en evenwichtig) te regelen. Zij deed dienst tot 1987.

Het centraal regelen van voorzieningen door het Rijk was echter niet populair meer in de tweede helft van de jaren tachtig. Door decentralisering van beleidskeuzes kwam het openbare bibliotheekwerk in de *Welzijnswet 1987* onder verantwoordelijkheid van de lagere overheden. Provincies kregen een steunfunctie voor de openbare bibliotheken en de gemeentes het uitvoerende werk. Zij gingen nu over de subsidies en daarmee de bekostiging van die bibliotheken.

Het openbare bibliotheekwerk verhuisde in 1993 opnieuw naar een nieuwe wet. In de *Wet op het specifiek cultuurbeleid* – en dan alleen in artikelen 11a en 11b van die wet – vind je een summiere opsomming van functies en eisen aan het bibliotheekwerk. Hierin gaat het alleen over de contributiebepaling, het leenverkeer en het lokale en provinciale (bibliotheek)netwerk.

Deze wet is nog steeds geldig, ook al is de wereld van openbare bibliotheken de afgelopen twintig jaar een stuk complexer geworden. Er spelen vele maatschappelijke, organisatorische en digitale ontwikkelingen, waardoor de wetsartikelen in kwestie behoorlijk verouderd overkomen.

Reden voor staatssecretaris Zijlstra (OCW) om in 2011 een kamerbrief

‘De nieuwe bibliotheekwet moet het bibliotheekstelsel de 21ste eeuw in loodsen’

‘actualisering bibliotheekwetgeving’ naar de Tweede Kamer te sturen. Zijn streven: een nieuw wettelijk kader waarin de herstructurering van het openbare bibliotheekwerk centraal zou moeten komen te staan. Maar waarbij vooral de totstandkoming van één landelijke digitale bibliotheek leidend zou worden.

Immiddels zijn we twee jaar en vele discussies verder. Eindelijk ligt er een voorstel voor de nieuwe *Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen*. Hierin vinden we 29 wetsartikelen die bijvoorbeeld de maatschappelijke functies van de openbare bibliotheek definiëren, die vastleggen dat er een landelijke digitale bibliotheek komt en die – middels samenwerking tussen alle bibliotheekorganisaties – wil borgen dat alle inwoners van Nederland toegang hebben tot zo veel mogelijk informatie en cultuur.

Deze nieuwe bibliotheekwet dient rekening te houden met de digitale ontwikkelingen en moet het bibliotheekstelsel de eenentwintigste eeuw in loodsen. Daar mag best nog wel over gepraat en gediscussieerd worden, vind ik. Ook al is de internetconsultatie nu gesloten. <

Raymond Snijders is senior informatiebemiddelaar bij Hogeschool Windesheim.

advertentie

**Tijdelijke versterking
nodig binnen uw
informatieafdeling?**

DETACHERING

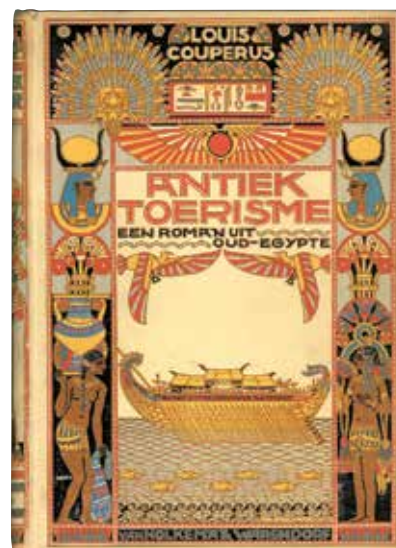
Reekx
www.reekx.nl

Foto: © Philip Mechanicus/MAI

Philip Mechanicus, Markt op het Waterlooplein, 1955-1962

'Kledingsculptuur' van Movana Chen (China, 1975). Het werk is gemaakt van papierdraden, die zijn ontstaan nadat de kunstenaar oude tijdschriften door een shredder gehaald heeft. Deze zogeheten 'body container' is te zien tijdens CODA Paper Art

Uitgave van
Louis Couperus

events, etc.

18-16 juni • CYCLING FOR LIBRARIES:
AMSTERDAM TO BRUSSELS • Unconference • www.cyclingforlibraries.org

26-29 juni • LIBER 42nd ANNUAL CONFERENCE • Research information infrastructures and the future role of libraries • München • www.liber2013.de

27 juni • KBENP ZOMEREVENT
• De kenniserwerker in 2030 •
Scheveningen • www.kbenp.nl

17-23 augustus • 79th IFLA GENERAL CONFERENCE AND ASSEMBLY •
Future libraries: infinite possibilities •
Singapore • conference.ifla.org/ifla79

2-6 september • INTERNATIONAL CONFERENCE ON DUBLIN CORE AND METADATA APPLICATIONS (DC-2013) • Linking to the future • Lissabon • dcevents.dublincore.org/index.php/IntConf/dc-2013

3 september – 23 november • THE HYPERLINKED LIBRARY MOOC
• slisweb.sjsu.edu/programs/moocs/hyperlinked-library-mooc

12-13 september • INFORMATIE AAN ZEE 2013 • Oostende
• www.vbad.be/dossiers/iaz2013

Meer events op
www.informatieprofessional.nl

Nationale aggregatiedag

Wat zijn de consequenties als ik mijn metadata beschikbaar stel voor aggregatie? En wie maakt er gebruik van? Tijdens de Nationale aggregatiedag op 20 juni in Amersfoort lichten de nationale aggregator 'Digitale Collectie Nederland' en elk domein de stand van zaken toe. In workshops wordt uitgebreid ingegaan op actuele ontwikkelingen in techniek en rechten rond metadata en aggregatie. Ook komen er diverse praktijkvoorbeelden voorbij. www.den.nl/agenda/bericht/3812

Information Management

Het 'International Symposium on Information Management in a Changing World' werd afgelopen jaren georganiseerd in Ankara bij de Hacettepe universiteit. Dit jaar hebben de Turkse organisatoren het stokje overgedragen aan hun Ierse collega's in Limerick. Zij organiseren de conferentie van 4-6 september met als thema 'Beyond the Cloud: Information... Innovation... Collaboration...'. Keynote speakers zijn onder anderen Marshall Breeding, auteur van *Cloud Computing for Libraries*, en Christian Verstraete (Hewlett Packard). imcw2013.bilgiyonetimi.net

exposities

Philip Mechanicus

Het Joods Historisch Museum in Amsterdam toont tot 28 oktober een overzicht van het werk van de Amsterdamse fotograaf Philip Mechanicus (1936-2005). De expositie geeft een beeld van de veelzijdigheid van Mechanicus' fotografie. Naast vele bekende (zwart-wit)portretten van schrijvers, acteurs en kunstenaars zijn straatfoto's te zien die hij maakte in de buurt rondom het Waterlooplein in Amsterdam. Ook is er aandacht voor zijn vrije werk en commerciële fotografie. www.jhm.nl

Paper Art

CODA Paper Art is een voortzetting van de Holland Papier Biennale die CODA Museum in Apeldoorn voorheen met Museum Rijswijk organiseerde. CODA maakt in de oneven jaren voortaan een internationale papiertentoonstelling, het Museum Rijswijk stelt in de even jaren een internationale papiertentoonstelling samen. CODA Museum presenteert van 6 juli t/m 27 oktober het werk van 21 beeldend kunstenaars en 16 sieradontwerpers uit binnen- en buitenland. www.coda-apeldoorn.nl

Louis Couperus

Op 10 juni is het 150 jaar geleden dat Louis Couperus werd geboren in Den Haag. Het Louis Couperus Genootschap viert dit jubileumjaar op grootse wijze. Door het hele land zijn er lezingen, theatervoorstellingen, literaire wandelingen en exposities. In het Rijksmuseum van Oudheden te Leiden is tot 26 augustus de tentoonstelling 'Couperus en de Oudheid' te zien. Verder vindt het Pier Pander Museum in Leeuwarden tot 30 september een tentoonstelling aan de vriendschap tussen beeldhouwer Pier Pander en de schrijver. En tijdens het Haagse Louis Couperus Festival (7-10 juni) kunnen bezoekers op 8 juni in de Koninklijke Bibliotheek exemplaren van eerste drukken, bijzondere boekbanden en enkele handschriften van Couperus bekijken. Ook zal de KB vier geïllustreerde eerste drukken uit haar Couperus-collectie digitaliseren en als bladerboek aanbieden: *Psyche*, *Uit blanke steden onder blauwe lucht*, *Oostwaarts* en *Nippon*. Tot slot worden in De verdieping van Nederland tot half oktober bijzonderheden uit de Couperus-collectie van de KB getoond. Het volledige programma is te vinden op de site van het Louis Couperus Genootschap. www.louiscouperus.nl

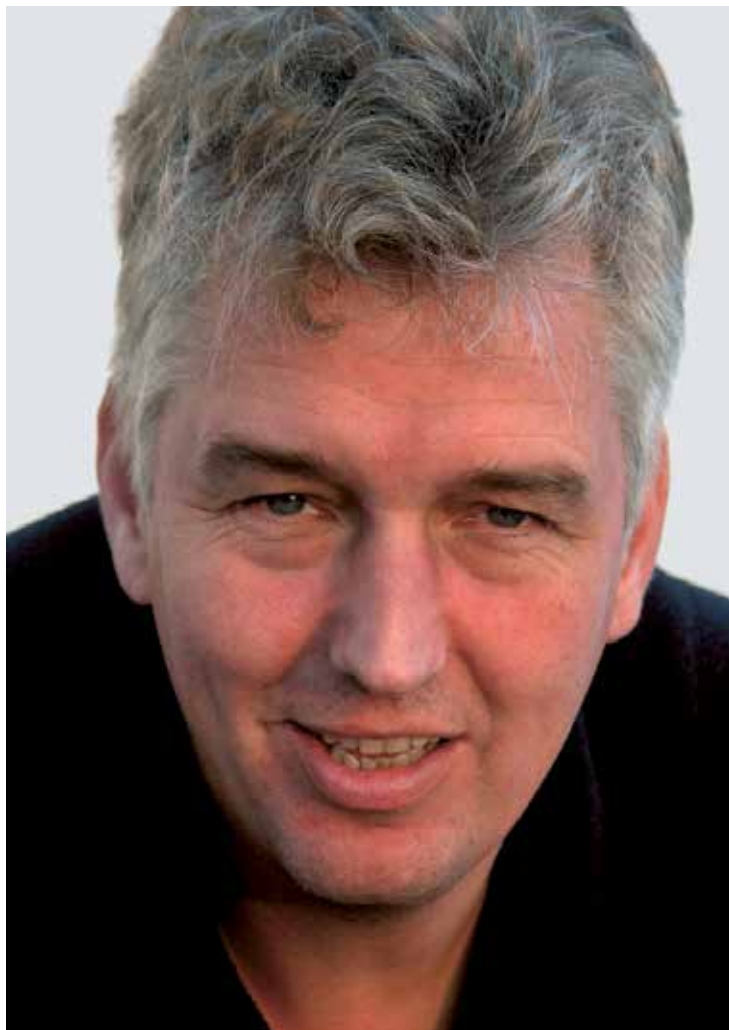
PROFESSIONAL IN HET NIEUWS

Erwin Blom (1961) is mede-eigenaar van het interactief uitgeefplatform Fast Moving Targets. Daarvoor was hij Hoofd afdeling Digitaal bij de VPRO. 'We combineren elementen van een omroep en een uitgever op een eigentijdse manier.'

Wat is Fast Moving Targets? Fast Moving Targets is een crossmediaal platform over innovatie op het gebied van media, communicatie en technologie. We signaleren trends, leggen de impact uit en geven mensen handvatten om de ontwikkelingen in eigen praktijk toe te passen. We doen dat onder andere met een website, talkshows, events en met uitgaven als epubs en boeken. We combineren elementen van een omroep en een uitgever op een eigentijdse manier.

Wat zijn je ervaringen na twee jaar? Dat alles langer duurt dan je denkt, dat alles moeilijker gaat dan je hoopt, maar dat de reacties enorm goed zijn en de geldstromen beginnen te lopen. Het is prachtig om te zien hoe het technisch eenvoudig is geworden om hoogwaardige kwaliteit video te maken en distribueren, om on demand goede kwaliteit boeken te kunnen printen, om een publiek te vinden en te binden. We zien en voelen dat dit een goede richting is met veel potentie.

Hoe ziet de uitgever of omroep van de toekomst eruit? Die kan natuurlijk heel veel vormen aannemen. Wij pakken een onderwerp dat wij belangrijk vinden bij de horens. Een trend die speelt en die impact gaat hebben. Rondom zo'n onderwerp proberen we een community te creëren van mensen die daar kijk op hebben en die er interesse in hebben. Gezamenlijk kennisdelen en visies uitwisselen. Gedurende een bepaalde periode maken we een mediamix waarmee we over het onderwerp berichten. Een blog waarop we actuele onderwerpen signaleren en combineren met diepgang in interviews en columns. Daarnaast maken we videoprogramma's waarin ontwikkelingen besproken worden. Het geheel mondt uit in producten: van documentaire tot boek, van event tot cursus. Voor mij is het community-aspect heel erg belangrijk. Deskundigen mengen zich in het onderwerp, maar mensen die weer goed zijn in verhalen vertellen maken de eindproducten.

'Het community-aspect is voor mij heel erg belangrijk'

Zijn er parallellen met bibliotheek-, informatie- en erfgoedsector? Rondom ieder terrein waarop mensen iets gemeen hebben, een gezamenlijk belang of interesse kun je op deze manier werken, is mijn overtuiging.

Valt er met de 'gratis-economie' nog geld als uitgever of omroep te verdienen? Wij hebben een aantal geldstromen: 1. sponsors voor de site en voor programma's, 2. verkoop van boeken, 3. betaalde bijeenkomsten met goede sprekers en 4. onze members die een tieltje per maand betalen. Daar gaan nog online cursussen bijkomen. En afgeleiden als spreekbeurten. Geld verdienen kan absoluut.

Samen met je collega Roeland Stekelenburg interview je vanuit een mobiele tv-studio een heel brede groep mensen? Hoe bepaal je wie je gaat interviewen? We hebben brede ervaring en

kennis op dit gebied en een groot netwerk. Daar putten we uit. En we vragen anderen suggesties om niet alleen in onze eigen vijver te vissen.

Welke studie heb je gedaan? School voor Journalistiek in Utrecht.

Je allereerste baan? Redacteur *Diemer Courant*. Mooie leerschool. In mijn eentje wekelijks een krant over Diemen vullen.

Welke tijdschriften zijn het belangrijkste voor je? *New Musical Express* (muziek), *Wired* (technologie).

Wat is je favoriete site? Op dit moment Launch.co omdat het op een nieuwe manier met nieuws omgaat. Het is een aggregator en curator die met korte berichten naar de originelen verwijst, maar dat goed doet. Bijzonder is dat de initiatiefnemer, Jason Calacanis, zichzelf openlijk in de discussie op de site mengt. Hij zegt in een reactie op een bericht dat de redactie iets meer moet uitleggen, of dat ze een andere aanpak moeten voorstaan. Transparante nieuwsjournalistiek.

Wat zou je doen als het internet niet was ontstaan? Dan was ik nu gewoon lekker journalist bij een krant, tijdschrift of omroep geweest. Maar was ik nu geboren, dan werd ik programmeur. <

FLASHBACK

Anja van der Lans sprak in 2003 als 'professional in het nieuws' over haar nieuwe baan als chief knowledge officer bij Deloitte & Touche. Inmiddels werkt ze alweer jaren als consultant.

Na jaren in de bibliotheekwereld te hebben gewerkt, ontdekte Anja van der Lans haar voorliefde voor het consultancyvak. 'Ik kom als consultant steeds bij nieuwe klanten over de vloer. Ik leer hun organisatie kennen en daarmee nieuwe mensen en nieuwe situaties. Dat maakt dit vak erg aantrekkelijk,' zegt Van der Lans. Ze werkt sinds 2009 als consultant bij Incentro International (voorheen VLC).

De rode draad in haar werk is bezig zijn met informatie en kennis, en de nieuwsgierigheid naar hoe dat past in een organisatie. 'Wel is mijn interesse opgeschoven van de operationele naar de tactisch-strategische kant van informatie.' Daar hebben volgens haar de opleidingen die ze in de loop der jaren heeft gevolgd aan bijgedragen. Van der Lans studeerde in de avonduren bedrijfskunde aan de Open Universiteit, deed vervolgens een master Knowledge Management in Tilburg en rondde onlangs een change management-opleiding af aan de VU. 'Ik ben een *buzzy bee*.'

Niet dat zij niets meer doet met haar bibliotheekopleiding die ze ooit volgde aan de Tiele Academie. 'Ook in mijn consultancypraktijk wordt belang gehecht aan structurering van informatie met onderwerpen als metadatering, ontsluiting, thesauri en taxonomieën. Ik hoor mensen in de bibliotheekwereld vaak zeggen: niemand kijkt meer naar deze vakken om. Niets is minder waar: ze zijn keihard nodig!'

Haar werkgever Incentro richt zich onder andere op enterprise information management. Of anders gezegd: het verhogen van het rendement op informatie, in welke vorm

'Mijn interesse is opgeschoven naar de tactisch-strategische kant van informatie'

dan ook binnen een organisatie. Door gestructureerde en ongestructureerde informatie te combineren, ontstaan nieuwe inzichten en nieuwe kennis. Het levert haar verschillende soorten opdrachten op. Van der Lans: 'Denk bijvoorbeeld aan een businessanalyse: wat is er fout en wat kan er beter in een informatiehuishouding of strategie met betrekking tot kennis en data. Ook adviseer ik over enterprise search: het doorzoekbaar en toegankelijk maken van informatie en kennis binnen een organisatie. Dat laatste heeft meestal te maken met ongestructureerde data, zoals gegevens op een intranet en personeelspro-

fielen. Ook het begeleiden van veranderingstrajecten binnen organisaties zit in mijn takenpakket.'

Ziet Van der Lans een trend in enterprise information management? 'Steeds vaker worden ongestructureerde data gekoppeld aan gestructureerde data, veelal onder de noemer van big data. En daar worden zo langzamerhand zoek- en

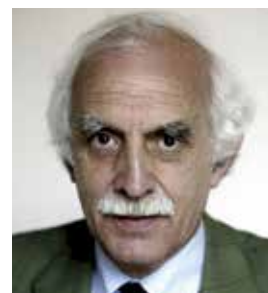
analyseoplossingen op losgelaten. Dan moet je denken aan producten die werken met een *unified index*. Dat laatste komt erop neer dat je een centrale index bouwt voor zowel gestructureerde als ongestructureerde informatie. Iets wat overigens nu nog geen eenvoudige klus is. De komende vijf jaar wordt dit echt een heel belangrijke ontwikkeling.' <

LINTJE

Erik Jurgens heeft in 1985 een lintje gekregen als Ridder in de Orde van de Nederlandse Leeuw. Hij nam toen afscheid als voorzitter van de NOS. In mei jl. heeft hij weer een lintje gekregen, nu als Officier in de Orde van Oranje Nassau. Bij de Orde van Oranje Nassau gaat het vooral om de meer persoonlijke inzet, visie en kwaliteiten. Verder

mogen de verdiensten niet alleen belangrijk zijn voor de onderneming, organisatie of instelling waaraan de kandidaat is verbonden. De samenleving moet er baat bij hebben.

Jurgens' nieuwste lintje gaat over zijn prestaties over de jaren 1985 tot 2013: zijn voorzitterschap van de Vereniging van Openbare Bibliotheken, zijn voorzitterschap van de

Erik Jurgens

Stichting 40-45 (nu: Stichting Arq) en vele andere functies die hij heeft vervuld, met name op het gebied van pers, persvrijheid en persbeleid. <

Frank Huysmans

Moedig voorwaarts op twee sporen

Het blijft een mooi verhaal, over J.K. Rowling die niet wilde dat haar nieuwste Harry Potter als ebook zou worden verkocht. Enkele piraten voelden zich daardoor uitgedaagd. Ze maakten een taakverdeling – A legt hoofdstuk 1 onder de scanner, B haalt de OCR-fouten daaruit, C scant hoofdstuk 2, en zo verder, en Z plakt tot slot alles aan elkaar – en stonden bij de start van de verkoop tussen de dreuzels te wachten tot de

laten bovendien zien dat de omzet in de muziekbusiness weer groeit.

Op de nieuwe tijd toegesneden distributiemodellen in de wereld van het algemene boek introduceren. Dat zouden uitgevers en boekhandelaren moeten doen. Het lijkt erop dat ze dat niet lukt (en Amazon wel). De belangen van uitgeverhuizen en boekhandelaren lopen niet parallel en ook tussen grotere en kleinere spelers wringt het. Vrees voor het onbekende is de enige gemeenschappelijke factor.

In zo'n situatie transformeert de status quo in een blok beton. De Europese bibliotheeklobbyorganisatie EBLIDA liep daar onlangs tegenaan. Ze probeerde met de Federation of European Publishers (FEP) een *Memorandum of Understanding* te bereiken. Het uitgangspunt van EBLIDA was dat openbare bibliotheken uit alle beschikbare ebooktitels tegen redelijke voorwaarden een collectie moeten kunnen samenstellen om die aan hun gebruikers te kunnen uitlenen. Met boeken van papier en inkt gaat dat al jaren goed. Maar de uitgeverfederatie hield in Brussel de deur dicht.

Door deze ervaring wijs geworden sluit de bibliotheekkoepel nu nieuwe allianties, onder andere met consumentenplatforms. Ook acht ze eindelijk de tijd rijp om op Europees niveau actief te gaan lobbyen voor een digitale versie van het leenrecht. Verstandig, want met het auteursrecht van nu hebben bibliotheken geen onderhandelingskracht. Tot het zover is, is het even wijs om op kleine schaal modellen met individuele uitgevers uit te proberen, zoals Bibliotheek.nl en Bibnet.be nu doen. Als deze tweesporenstrategie consequent wordt gevolgd – moedig voorwaarts, op beide sporen tegelijk – lichten in 2020 in vele kinderkamers om klokslag middernacht de tablets op.

‘Met het auteursrecht van nu hebben bibliotheken geen enkele onderhandelingskracht’

Frank Huysmans is redacteur van InformatieProfessional, bijzonder hoogleraar bibliotheekwetenschap aan de UvA en zelfstandig onderzoeker en adviseur

> **BOEKEN- EN
ABONNEMENTENSERVICE**

EBSCO Information Services

Postbus 204
1430 AE Aalsmeer
Tel 0297-386386
Fax 0297-386387
www.ebsco.nl

Ilge Subscription Management

Postbus 87592
1080 JN Amsterdam
Tel 020-6441842
Fax 020-6444412
info@ilge.nl
www.ilge.eu

ILGE is al meer dan 25 jaar de meest persoonlijke, betrouwbare partner in abonnementenbeheer. Zowel openbare bibliotheken als medische en bedrijfsbibliotheken genieten van onze deskundige dienstverlening en scherpst mogelijke prijzen.

LM Information Delivery

Van Twickelostraat 13
7411 SC Deventer
info@LMinfo.nl
www.LMinfo.nl

LM Information Delivery is al sinds 1972 een toonaangevende leverancier van informatiediensten. Een professionele klantenservice en geavanceerde technologische oplossingen vormen de basis van onze bedrijfsactiviteiten.

Van Dijk Zakelijk

Postbus 486
3990 GG Houten
Tel 088-2345900
Fax 030-6386958
klantenservice@vandijkzakelijk.nl
www.vandijkzakelijk.nl

Leverancier van vakinformatie. Laat het beheer over uw abonnementenpakket en boekbestellingen aan Van Dijk Zakelijk over, en creëer voor uzelf overzicht en kostenbesparing.

> **CONSULTANCY
ADVIESBUREAUS**

Infomare

Postbus 333
4530 AH Terneuzen
Tel 0115-608699
www.infomare.eu

Ingressus

Postbus 2341
3000 CH Rotterdam
Tel 010-2060260
Fax 010-2060261
www.ingressus.nl

Reekx

Peizerweg 87
9727 AH Groningen
Tel 050-3124618
Fax 050-3120592
www.reekx.nl

> **ICT DIENSTVERLENING**

BeeSmart

Pieter Bruegelstraat 14
7731 SK Ommen
Tel 088-2337627
Fax 088-2337650
info@beesmart.nl
www.beesmart.nl

BeeSmart is een innovatief ICT-bedrijf met unieke oplossingen voor o.a. cashless dienstverlening, outsourcing, compleet beheerde diensten op het gebied van gaming en wifi, maar ook oplossingen voor printing en telefonie.

> **INFORMATIEPROVIDERS
HOSTS**

EBSCO Information Services

Postbus 204
1430 AE Aalsmeer
Tel 0297-386386
Fax 0297-386387
www.ebsco.nl

LM Information Delivery

Van Twickelostraat 13
7411 SC Deventer
info@LMinfo.nl
www.LMinfo.nl

> **OPLEIDINGEN
CURSUSSEN
BIJSCHOLING**

Erasmus Academie

Postbus 1738
3000 DR Rotterdam
Tel 010-4081839
info@erasmusacademie.nl
www.erasmusacademie.nl

Ingressus

Postbus 2341
3000 CH Rotterdam
Tel 010-2060260, Fax 010-2060261
www.ingressus.nl

GO opleidingen

Postbus 164
2270 AD Voorburg
Tel 070-3512380
Fax 070-3549789
www.GOopleidingen.nl

HvA / Archiefschool

Postbus 1025
1000 BA Amsterdam
Tel 020-5954788
www.archiefschool.nl

> **PERONEEL
WERVING & SELECTIE
DETACHERING**

Ingressus

Postbus 2341
3000 CH Rotterdam
Tel 010-2060260
Fax 010-2060261
www.ingressus.nl

Randstad/ProBiblio

Opaallaan 1180
2132 LN Hoofddorp
Tel 023-5546275
www.probiblio.nl/randstad

Reekx

Peizerweg 87
9727 AH Groningen
Tel 050-312 46 18
Fax 050-312 05 92
www.reekx.nl

> **SOFTWARE**

Adlib Information Systems

Postbus 1436
3600 BK Maarssen
Tel 0346-586800
Fax 0346-561655
www.adlibsoft.com

**Infor Library
and Information Solutions**

Pettelaarpark 103
5216 PR 's-Hertogenbosch
Tel 073-6205222
Fax 073-6205298
www.vubis-smart.com

Librix

Postbus 102
7140 AC Groenlo
Tel 0544-471111
Fax 0544-465814
www.nedaplibrix.com

> **UITGEVERS**

ProQuest

The Quorum, Barnwell Road
Cambridge CB5 8SW
United Kingdom
Tel +44-(0)-1223215512
Fax +44-(0)-1223215513
www.proquest.com

Ook een vermelding van uw bedrijf? Bel Bart van der Wal bij
Acquire Media op 038-4606384 of mail bvdwal@acquiremedia.nl.

WEET U WAT U MIST?

U ligt heerlijk op uw zonnebed aan een strand.
Geen stress, zonder zorgen en al helemaal
geen werk. Of denkt u stiekem aan uw eerste
werkdag, de rentree op de werkvloer?

Blijf de pre-werkstress voor en beslis nu vast
wat u gaat doen. Update uw kennis!
GO opleidingen helpt u zorgeloos de zomer
door met een passend cursusaanbod.

KENNISMANAGEMENT

Ga voor een rustige start aan de slag met Het Efficiënte Werken!
Lukt het opstarten niet optimaal? Begin met onze cursus
Lean management en weet precies hoe u het meeste bereikt
met de minste effort. Raak weer helemaal betrokken met de
tweedaagse cursus Kennismanagement.

COMMUNICATIE

Met onze spoedcursus Communicatie en klantgerichtheid
weet u precies hoe het ook alweer in zijn werk ging. Weet
hoe u uw thuisgebleven collega's over alle ins en outs goed
kunt bijpraten na een flinke training Schrijven voor het
beeldscherm en de Masterclass Webredactie.

DELEN

Bloggen en vakantiefoto's delen vanuit het netwerk van
de baas kan. Dat doet u natuurlijk wel verantwoord na uw
training Cyberhygiëne. Uw werkgever zal dan waarschijnlijk
oren hebben naar BYOD. Ook uw werk delen? Dan mogen u en
uw collega's de SharePoint-cursussen zeker niet missen.

ZOEKEN

Is voor u even het einde zoek? Laat u door ons
bijpraten tijdens de trainingen Enterprise search,
Semantisch zoeken of E-Discovery.

Dat is niet alles: schrijft u zich voor 1 augustus in?
Dan ontvangt u van ons 15% zomerkorting.*
Met al deze kennis kunt u onbezorgd achterover hangen. Fijne vakantie!

GOopleidingen.nl/zomeractie

070 - 351 23 80
info@goopleidingen.nl
@goopleidingen

GO opleidingen
School voor informatie

*Deze actie loopt van juni 2013 tot 1 augustus 2013. Deze actie is niet geldig in combinatie met andere aanbiedingen van GO opleidingen.
De korting is alleen van toepassing op de hierboven vermelde opleidingen.